

САМОСТІЙНА УКРАЇНА

FREE UKRAINE

МИКОЛА ЩИБОРСЬКИЙ (1897–1941)
Член Проводу Українських
Націоналістів і Організації
Українських Націоналістів

«САМОСТІЙНА УКРАЇНА»

ПРЕСОВИЙ ОРГАН ОРГАНІЗАЦІЇ
ДЕРЖАВНОГО ВІДРОДЖЕННЯ УКРАЇНИ (ОДВУ)

Головний редактор:
Дорожинський Павло

Члени редколегії:
Верига Василь
Жуковський Аркадій
Нагірняк Василь
Пап Михайло

Статті, підписані автором, не обов'язково збігаються з поглядами Редакційної Колеги, а тому за їх зміст Редакція «Самостійної України» не відповідає.

Редакція застерігає за собою право скорочувати й виправляти матеріали. Передрук дозволено за поданням джерела.

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ:

Україна, 01015,
м. Київ,
вул. Московська, 36. к. 18
e-mail: p_doroshysky@ukrpost.net

АДРЕСА АДМІНІСТРАЦІЇ:

ODWU — Free Ukraine
Ukrainian Homestead — Olzhych
1230 Beaver Drive
Lehighton, PA. 18235
USA

Зареєстровано Державним комітетом інформаційної політики, телебачення та радіомовлення України 21 лютого 2002 р. Реєстраційне свідоцтво КВ № 5882. Засновник журналу в 1948 р. — ОДВУ. З 2002 р. засновник журналу — Павло Дорожинський. Надруковано СПД Кравчук В. К, вул. Мільчакова, 5/10. т. 1000. Зам. № 86.

ЗМІСТ

Олена Теліга: <i>Мужчинам</i>	2
До 65-ї річниці вбивства М.Сціборського.	
П. Д. (Київ): Полковник Микола Сціборський	3
Указ Президента України про відзначення	,
100-річчя від дня народження Олени Теліги	6
75-річчя ОДВУ.	
Василь Нагірняк (США): <i>До 75-ї річниці ОДВУ</i>	8
Ярослав Стех (Канада): <i>Роздуми напередодні</i>	
<i>четвертого Світового Форуму Українців</i>	12
Юрій Фігурний (Київ): <i>ОУН-УПА чи ОУН-М і ОУН-Б та УПА?</i>	15
Олесь Козуля (Київ): <i>Севастополь -</i>	
<i>місто української слави і трагедії</i>	19
Микола Барбон (Київ): <i>Елітарні інтелектуали більшовиків</i>	25
Роман Рифяк (Львів): <i>Повернімось до читальні "Просвіти"</i>	27
Ярослав Стех (Канада): <i>Мовна трагедія</i>	
<i>і проблеми українські в Україні</i>	31
Дарія Темник (Канада): <i>Як постали стрілецькі пісні</i>	36
Денис Шупта (Київ): <i>Нафтоенергетичне поневолення України</i>	42
Ярослав Середницький (Львів): <i>Генерал Павло Шандрук -</i>	
<i>воєначальник, військовий теоретик, публіцист</i>	47
Славний ювілей.	
Василь Томків (Англія): <i>60-ліття хору ОУуВБ "Дніпро"</i>	53
Михайло Роман (Словаччина): <i>Доля українських емігрантів...</i>	58
Володимир Чепур-Удайський (Київська обл.): <i>Людблови</i>	
<i>XX століття: «чорний ворон» на околиці Прилук</i>	64
Ювілейні річниці наших друзів.	71
Діаспора.	72
Наші втрати.	74
Вшановуємо пам'ять.	76
Адреси представництв "Самостійної України"	84

МУЖЧИНАМ

*Не зірвуться слова, гартовані, як криця,
І у руці перо не зміниться на спис.
Бо ми лише жінки. У нас душа криниця,
З якої ви п'єте: змагайся і кріпись!*

*І ми їх даємо не у залізнім гимні,
У сріблі ніжних слів, у вірі в вашу міць.
Бо швидко прийде день і у завісі димній
Ви зникнете від нас, мов зграя вільних птиць.*

*Ще сальви не було, не заревли гармати,
Та ви вже на ногах. І ми в останній раз
Все, що дає життя іскристе і багате,
Мов медоносний сік, збираємо для вас.*

*Гойдайте ж кличний дзвін! Крешіть вогонь із кремнів!
Ми ж радістю життя вас напоївши вицертъ, —
Без металевих слів і без зідхань даремних
По ваших же слідах підемо хоч на смерть!*

ПОЛКОВНИК МИКОЛА СЦІБОРСЬКИЙ

(Організаційні псевдо —
Житомирський, Органський)

Організація Українських Націоналістів уже на самому початку своєї діяльності мала у свої лавах видатних і чільних діячів—організаторів, зокрема, теоретиків ідеології українського націоналізму. Саме до таких передових активістів належав полковник Армії УНР Микола Сціборський.

Народився 28 березня 1897 року в м. Житомирі, де і провів свої юнацькі роки. Під час української Визвольної боротьби 1917–1920 рр. перебував у лавах Армії Української Народної Республіки (УНР) і служив як старшина в кіннотних частинах. Після невдачі визвольної боротьби за незалежність Української держави опинився з частинами Армії УНР у таборі інтернованих у Польщі. В 1922 році переїжджає до Чехословаччини, де в місті Подебради навчається і закінчує Українську Господарську Академію, отримавши диплом інженера—економіста. У 1925–1929 рр. очолював Легію Українських Націоналістів, яка в 1929 р. на I Установчому Зборі Організації Українських Націоналістів повністю влилася в ОУН. Головуючим I Конгресу ОУН, що проходив з 28 січня до 3 лютого 1929 р. у Відні, було обрано полк. Миколу Сціборського.

Полк. Микола Сціборський був обраний заступником Голови Проводу Українських Націоналістів і Організації Українських Націоналістів, на чолі яких став полковник Євген Коновалець.

Напередодні Конгресу Українських Націоналістів в 1927 і 1928 роках відбулися Конференції Українських Націоналістів за участю представників усіх діючих на той час українських націоналістичних угруповань. На обох конференціях був обраний Провід Українських Націоналістів (ПУН), на чолі якого став полк. Євген Коновалець, а членами ПУН були обрані Микола Сціборський, Дмитро Андрієвський та Володимир Мартинець.

Після 1929 р. М.Сціборський проживав деякий час у Празі, а відтак був відряджений до Франції, де у Парижі був близьким співробітником газети «Українське слово» та разом з членами ПУН і провідними членами ОУН — генералом Миколою Капустянським, Володимиром Мартинцем, Олексою Бойківим та іншими — був організатором Українського Націоналістичного Руху у Франції.

Наприкінці 1939 р. Микола Сціборський опиняється в Кракові. Тут спільно з іншими членами ПУН на чолі з полк. Андрієм Мельником та провідними членами ОУН— Олегом Кандибою—Ольжичем, Омеляном Сеником—Грибівським, полк. Романом Сушком, Юліаном Вассяном, Осипом Бйдуником, Ярославом Барановським, Зеновієм Книшем, Оленою Телігою, Олегом Штулем—Ждановичем та іншими, полк. Микола Сціборський проводить підготовку кадрів ОУН до походу на схід.

У лютому 1940 р. настає розкол в ОУН. Микола Сціборський, як, зрештою, всі члени Проводу Українських Націоналістів, які були під керівництвом полк. Е.Коновальця, залишаються в складі ПУН полк. А.Мельника.

З початком Другої світової війни 22 червня 1941 р. Похідні групи ОУН, на чолі яких стали Олег Кандиба–Ольжич, Микола Сціборський–Житомирський, Омелян Сенік–Грибівський, вирушили з кількома тисячами членів ОУН на східні і центральні землі України.

У серпні 1941 р. на одній з вулиць міста Житомира від пострілу з револьвера братовбивці загинули полк. Микола Сціборський та його близький друг (також член ПУН) сотник УГА Омелян Сенік–Грибівський. 30 серпня 1941 р. від смертельних пострілів гинуть двоє визначних і провідних членів Проводу Українських Націоналістів і Організації Українських Націоналістів та основоположники ОУН.

Як один з передових ідеологів українського організованого націоналізму, в тому числі корпоративного державного устрою, Микола Сціборський, будучи теоретиком і публіцистом, публікував свої праці в офіційних виданнях ОУН: журналах «Державна Нація», «Розбудова Нації», тижневику «Українське Слово» — Париж та в різних альманахах. Був головним автором проекту Конституції Української Держави, а також автором численних праць: «ОУН і селянство» (1933), «Робітництво і ОУН» (1934), «Націократія» (1935), «Національна політика большевиків в Україні» (1938), — видана також англійською, французькою та німецькою мовами: «Україна. Національна політика Советів» (1938), «Демократія», «Сталінізм» (1938), «Земельне питання» (1939).

Микола Сціборський належав до найвизначніших провідних діячів ОУН. Один із найвидатніших публіцистів та ідеологів українського націоналізму.

П.Д.

УКАЗ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ № 416/2006

Про відзначення 100-річчя від дня народження Олени Теліги

З метою вшанування пам'яті видатної громадсько-політичної діячки, учасниці українського визвольного руху, поетеси Олени Теліги, з нагоди 100-річчя від дня її народження і на підтримку ініціативи наукових установ та громадськості **постановляю**:

1. Кабінету Міністрів України:

1) утворити організаційний комітет з підготовки та проведення заходів з відзначення 100-річчя від дня народження Олени Теліги та затвердити його персональний склад;

2) розробити та затвердити план заходів з відзначення 100-річчя від дня народження Олени Теліги, передбачивши, зокрема:

проведення протягом липня—вересня 2006 року в населених пунктах, пов'язаних з життям і діяльністю Олени Теліги, її родини та соратників — учасників українського визвольного руху, урочистостей за участю представників органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, громадських організацій;

проведення у вересні 2006 року в м. Києві науково—практичної конференції, присвяченої громадській діяльності та літературній творчості Олени Теліги, а також тематичних конференцій, круглих столів, літературних читань в інших регіонах України;

створення документального фільму про Олену Телігу, її родину та соратників;

карбування та введення в обіг у встановленому порядку ювілейної монети на відзнаку 100-річчя від дня народження Олени Теліги;

випуск в обіг поштової марки і конверта, присвячених 100-річчю від дня народження Олени Теліги та здійснення спецпогашення поштової марки;

3) разом із Київською міською державною адміністрацією вирішити в установленому порядку питання щодо:

встановлення на будинку № 25/18 по вул. Л.Толстого в м. Києві, в якому проживала Олена Теліга, меморіальної дошки;

спорудження протягом 2006–2008 років на території Меморіального комплексу «Бабин Яр» у м. Києві пам'ятника Олені Телізі та її соратникам;

створення історико-літературного музею Олени Теліги у м. Києві.

2. Міністерству освіти і науки України вжити заходів щодо видання в серії «Шкільна бібліотека» творів Олени Теліги.

3. Міністерству закордонних справ України, Міністерству культури і туризму України разом із Національною академією наук України вивчити можливість увічнення пам'яті Олени Теліги в країнах, де вона проживала, та внести в установленому порядку на розгляд Кабінету Міністрів України відповідні пропозиції.

4. Державному комітету телебачення та радіомовлення України забезпечити широке висвітлення заходів з відзначення 100-річчя від дня народження Олени Теліги.

Президент України
Віктор Ющенко

22 травня 2006 року

інж. Василь Нагірняк
(США)

ДО 75-Ї РІЧНИЦІ ОРГАНІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОГО ВІДРОДЖЕННЯ УКРАЇНИ

(Продовження. Початок у ч.ч. 1–4/2005, 1–2/2006)

«...Коли пішла нагінка на нас, — продовжує пояснювати Є.Скоцко про відносини у цій громаді, — тоді вже не було братання. Дружня конкуренція прибрала зовсім інші, серйозніші форми. Обережність та політична гнучкість, отже, його практичні прикмети, домінували в поведінці д-ра Мишуги — як ось його евентуальній співпраці з М.Січинським (відомим прихильником Радянської України — В.Н.) в справі створення, в наступному році (1940) центрального комітету для всієї еміграції в ЗСА» (йдеться про створення Українського Конгресового Комітету Америки без серйозного впливу ОДВУ — В.Н.).

«...«Свободяни», — продовжує Євген Скоцко, натякаючи на активних діячів Українського Народного Союзу зі своїм пресовим органом — газетою «Свобода», — вважали за відповідне майже цілковито відмежувати себе від поглядів націоналістичного Проводу в Європі... і в такий спосіб викликати враження про пов'язаність нашої справи з Німеччиною. Провідники ОДВУ, особливо Голова, проф. Грановський, на кожному кроці підкреслювали лояльність нашої Організації до демократичного американського ладу та уряду. Однак ми не відпекувалися від революційного

націоналістичного руху та в різних справах одверто заступали погляди його провідників в Європі. Наприклад, тоді коли «свободяни» боялися, що яканебудь, хоч би й найлагідніша критика проти переможеної вже Польщі чи проти поляків взагалі могла бути промахом і компрометувати нас перед альянтами та іншими демократичними країнами, тоді ми одверто звертали увагу на те, що від українців не можна було надіятися великої любови та оборони для поляків, від яких наш нарід витерпів так багато жорстокостей в минулому...» (Там же, стор. 136).

Маючи такі погляди, Є.Скоцко цитує листа свого Вашингтонського Українського Бюра до Секретаря Штату (прем'єр-міністра) США Корделла Голла, поміщеного в окремому бюлетені (ч. 20 від 15 березня 1939 р.). Подаємо його скорочений переклад:

«...Відносно настанови українців до Польщі ми бажаємо заявити наступне: після двадцяти років жорстоких політичних, культурних, релігійних та економічних переслідувань і тиску, після численних горезвісних «пацифікацій» та у світлі факту, що всупереч намагань українських провідників впровадити сприятливіші взаємні стосунки у відносинах з поляками і польським урядом, останній до останнього дня німецької інвазії продовжував політику знищення національного буття українського населення. Адже (після всього того) не можна сподіватись від цих семи мільйонів українців у Польщі щирого співчуття трагічному положенню цієї країни в даний час. Українці не заперечують проти права Польщі на незалежність. Вони сподіються, що після війни Польща буде незалежною державою, однак обмеженою до своїх етнографічних кордонів. Українцям з польської території необхідна підтримка для досягнення незалежності та злуки з вільною соборною Україною...»

За цей «самочинний» крок, як пише Є.Скоцко, йому перепало від деяких членів Комітету–Ради Бюра. У своїх спогадах він далі описує ставлення українського організованого суспільства на еміграції до подій у Польщі з початком II Світової війни, особливо до подій довкола середовища ПУН. Останній мав серйозні труднощі окреслити поле діяльності і розвитку подальшої визвольної політики поза орбітою експансіоністських інтересів агресивної нацистської Німеччини. І справді, у той час ПУН на чолі з полк. Андрієм Мельником, обраним Головою ПУН на другому ВЗУН, намагався знайти таку нейтральну країну, спочатку в Португалії*, а через рік (восени 1941 р.) у Фінляндії**.

Щодо подальшої діяльності Центральної Управи та близько 60 Відділів ОДВУ на початку 40–х років минулого століття читаємо у спогадах Євгена Скоцка висновки його переживань:

«...Реасумуючи переживання ОДВУ під час світової «завірюхи» бодай у формі особистого спогаду, хочу підкреслити, що був це пробний період в якому організація виказала свою моральну силу. З вибухом війни в Європі активність ОДВУ сповільнилася. Угорщина загарбала Карпатську Україну, в Польщі українська проблема перестала існувати враз із самою Польщею, а Советський Союз, так само як Німеччина, були в наступі. Що більше, Український Націоналістичний Рух був напередодні розбрату. Все це мало паралізуючий ефект на американських українців. Наступило замішання і вагання. Фінансова жертвенність громадянства, очевидно, драстично підупала, о всякі проєкти ОДВУ, що вимагали поважніших витрат, були зменшені або припинені.

* Михайло Мушинський. Місія до Іспанії // Непогасний Огонь Віри. — Збірник у пошану Полковника Андрія Мельника, Голови Проводу Українських Націоналістів. — Париж, 1974.

** Зиновій Книш. Вікно на світ (там же. — стор. 305).

Відтак прийшли удари, майже смертоносні. Як наведено вище, насамперед прийшли конгресові інвестиції з боку Комітету Даеса; після цього, наскок Еф-Бі-Ай на приміщення Центральної Управи ОДВУ та індивідуальні допити провідних членів ОДВУ в різних місцевостях — в Нью-Йорку, Вашингтоні, Чикаго та Мінеаполісі; вкінці, публічні напади на нас, в пресі і в книжках, з боку наших давніх ворогів, які немов вичікували нагоди на підірвання нам ніг. Закиди, що сипалися на нас, мали різноманітні форми, але всі вони зводилися до спільного знаменника: діяльність ОДВУ, мовляв, була по суті протиамериканською, розрахованою на користь для Німеччини. І ось іронія: дві тоталітарні системи, счіплені в смертельному бою, змогли якимсь чином заплямити чисту силу, що ворожо сприймала обидві — силу свободи, яку репрезентувала українська визвольна справа.

З тих тарapatів ідея свободи вийшла переможно: Департамент Справедливості (США) не прийняв ніяких легальних кроків проти когонебудь із членів ОДВУ чи її прихильників — як і треба було сподіватися. Не було ніякого правного оскарження, ніякої розправи, ніякого засуду проти когонебудь з тих, що були членами або мали зв'язки з ОДВУ за порушення федерального чи якого іншого закону. В світлі правди, наклепи на українців в Америці зникли як мряка на сонці....

Ці, що стояли в рядах ОДВУ, сповнили моральний обов'язок супроти рідної землі чи землі їхніх батьків. Головне також і те, що не зневажили своїм чином своєї прибраної батьківщини, зберігаючи її принципи засадничих людських свобод та моралі...» (Там же, стор. 156)

(Продовження у наступному числі)

Ярослав Стех
(Канада)

РОЗДУМИ НАПЕРЕДОДНІ ЧЕТВЕРТОГО СВІТОВОГО ФОРУМУ УКРАЇНЦІВ У КИЄВІ

(Закінчення. Початок у ч. 2/2006)

В тому нічого поганого немає, коли останнім часом між нашими державами Україною й Польщею починають усе тісніше налагоджуватись партнерські взаємини. Звичайно, треба це співробітництво в усіх ділянках: політичній, економічній, науковій, релігійній і культурній — впроваджувати на засаді рівноправності. Потрібно також, щоб українські парламентарі не забували, що в межах сучасної Польщі знаходяться етнографічні українські землі: Холмщина, Підляшшя, Надсяння, західна Бойківщина, Лемківщина і частина західної Галичини. Щоб кожен пересічний українець навіть в Україні знав, що в таких містах, як Перемишль, Ярослав, Сянік, Устрики, Любачів, Холм, Володава, Біла Підляска, не кажучи вже про сотні сіл і містечок у сучасній Польщі квітнуло українське життя і гомоніла українська мова й пісня. На цій землі народилися десятки визначних українських діячів, які навечно записані золотими літерами в історію України; ця земля століттями була жилами нашого національного життя. Чомусь про ці землі замовчується, але в тому замовчуванні проблема залишається невирішеною.

Брутальна акція «Вісла» 60 років тому силою польського війська прогнала українців з прадідівської землі, так як московсько-комуністична система зробила з татарами на півострові Крим в Україні. Подібна до татарської долі й до-

ля українців в Польщі, над тими народами завис етноцид і геноцид. Мовчить Польща в справах українських, бо їй так вигідно. Але мовчить і Україна, і ніхто за цю частину покритого народу не згадує. Поступово, з труднощами, але все-таки впливають на поверхню кривди, заподіяні татарам у Криму, понад 220 тисяч їх повернуто на рідну їм землю. Українці Закарпаття до сьогодні знаходяться поза правом, над їхніми головами — глуха мовчанка. Наближається 60-річчя цієї злочинної акції «Вісла» з 1947 р., тож є добра нагода, щоб правду про цю трагедію заговорили доброзичливо парламентарі і Президенти обох країн. Пора врешті домогтися, щоб справедливість перемогла розбрат і ненависть, щоб скривджені за національною приналежністю українці нарешті стали рівноправними громадянами країни, в якій живуть.

Адже українці ніколи не зазіхали на чужі землі, хоча за такими оскарженнями прирікалися на смертну кару. Український уряд, як і самі українці, були і залишаються вірними підписаним Гельсінським угодам і свято дотримуються принципу збереження існуючих кордонів в Європі і між нашими сусідами. Однак ми усвідомлюємо те, що за межами кордонів сучасної України є етнічні українські землі, на яких живуть українці. Їх ми не повинні називати діаспорою, бо вони живуть на власній, а не на чужій території. Це наші брати українці закордоння і наша українська етнічна територія, вони обов'язково повинні бути чисельно представлені на Світовому Форумі в Києві. Про це повинні подбати організатори Форуму, а уряд України має систематично турбуватися, щоб у нелегких умовах чужих держав українці закордоння, як і діаспора, не асимілювалися і не втрачали зв'язку з корінною нацією, щоб не множилися безбатченки. В багатьох країнах світу українцям, забутим своєю державою, загрожує асиміляція і винародовлення.

Кажуть, діаспора, забута своєю корінною Батьківщиною, — як дерево без листя. В цій справі повинна бути Постанова форуму, яка зобов'язувала б усі гілки державного апарату, в першу чергу, освітянські гілки, опікуватися шкільною молоддю, забезпечити її відповідними шкільними підручниками і літературою, а також організувати вакаційні табори, на яких молодь могла б плекати рідну мову, пізнавати традиції та історію свого походження. У нас немає такої інституції, яка б займалася глибинними дослідженнями цієї тематики. Окремі, вибіркові теми опрацювали проф. Володимир Сергійчук, Сергій Білокінь, Євген Місило та інші. Чому ж ми досі не в силі виконати наш святий обов'язок перед українським народом? Правда, нам інколи політичні умови не сприяють, але в основному нам бракує усвідомлення того, що необхідно відстоювати найблагородніші інтереси корінної української нації.

У ВР України чимало таких, які не лише не володіють державною мовою, але й відверто заявляють свою ворожу позицію до інтересів українського народу і його незалежності. Всі ми повинні реагувати проти очорнювання українського народу. Правду про нього треба поширювати і популяризувати, щоб про нас знав увесь культурний світ. Погляньмо, яка величезна книжкова лавина про польську діаспору і мартирологію. Надзвичайно шкода, що наше родове коріння мало відоме широкому загалові нашої молоді. Хоч закінчити свої роздуми такими словами: «Найбільше багатство держави не в її золотих запасах чи багатстві кількох безідейних мільярдерів в Україні. Просто потрібно інвестувати в молодь, свідомістю якої можна здобути кращу долю народу в перспективі». Китайське прислів'я говорить: «Якщо народ єдиний — його не перемогти. Якщо в трьох спільна мета, вони й глину на золото перетворять, якщо мета різна — і золото переведуть на глину».

Юрій Фігурний,

*кандидат історичних наук, зав. відділом етнології
Науково-дослідного інституту українознавства
Міністерства освіти і науки України*

ОУН-УПА ЧИ ОУН-М і ОУН-Б ТА УПА?

(До питання термінології і не тільки)*

В українській історичній науці та в публіцистиці склалася стійка аббревіатура-словосполучення ОУН-УПА: історія ОУН-УПА, діяльність ОУН-УПА, боротьба ОУН-УПА тощо. Все це нагадує авторові відомі слова Володимира Маяковського: «Партія і Ленін – близнюки браття... Ми промовляємо партія – розуміємо Ленін, промовляємо Ленін – розуміємо партія» (*довільний переклад автора*). Цікаво, що це була гарна поетична метафора співця більшовицької революції, і не більше, тому що в РКП(б) завжди була могутня опозиція В.Леніну, лише Й.Сталіну вдалося зробити з більшовицької партії не те що близнюка, а слухняного наймита-виконавця своєї волі.

Але повернемося до проблеми, яка нас хвилює — терміну ОУН-УПА. Він постійно звучить у засобах масової інформації, у підручниках, збірниках, монографіях. Цим самим створюється ефект «сіамських близнюків», коли ці поняття вживаються тільки через дефіс, і для переважної більшості авторів є рівноцінними і тотожними за своїм значенням. Проте це не так; ті, хто вживають цей вираз, чомусь забува-

*** Від редакції.**

Матеріал молодого науковця і дослідника Юрія Фігурного може викликати деяку дискусію. Однак, на нашу думку, він об'єктивний і (з історичного та наукового боку) правдивий.

ють деякі важливі моменти. А саме: по–перше, починаючи з 1940 р., єдина колись Організація Українських Націоналістів розкололася на дві фракції ОУН–М (мельниківська) — провідник Андрій Мельник і ОУН–Б (бандерівська) чи ОУН–Р (революційна) — лідер Степан Бандера.

По–друге, хоча значна роль у формуванні багаточисельної потужної Української Повстанської Армії належить ОУН–Б разом з ОУН–М, а офіційним днем народження її вважається 14 жовтня 1942 р. (як свято українського війська приурочене до дня покровительки Війська Запорізького Покрови Святої Богородиці), проте реально вона почала свою збройну боротьбу з відступаючими військовими частинами Червоної Армії влітку–восени 1941 р. на території Полісся. Навіть саму назву чи бренд, як зараз модно говорити, придумали не інтегральні націоналісти, мельниківці чи бандерівці, а представник Української Народної Республіки в еміграції Тарас Боровець (чи Бульба–Боровець). Саме завдяки його успішному керуванню збройною боротьбою українських повстанців назва УПА стала популярна не тільки на Волині і Поліссі, а поступово стала званою на широких теренах нашої Батьківщини.

По–третє, саме поєднання назви партії (політичної організації) з національними збройними силами є некоректним у науково–методологічному аспекті і, на моє глибоке переконання, ніде в світі, окрім як в Україні і в діаспорі, не вживається. Нікому ж не спадає на думку говорити про РКП(б)–РСЧА (Робітничо–Селянська Червона Армія), чи КПРС–Радянська Армія, чи НСДАП (гітлерівська нацистська партія)–Вермахт (німецька армія) тощо, а от ОУН–УПА — це дуже гарно і добре! Навпаки, це надзвичайно нефахово, безграмотно і некоректно, на мою думку. ОУН і її засновник Євген Коновалець, його наступники, непримиренні вороги Андрій Мельник і Степан Бандера, а також провідні і

рядові її члени своєю самовідданою боротьбою за Українську Самостійну Соборну Державу навіки вписали власні імена на скрижалі національної Книги Буття. Але разом з тим в діяльності українських інтегральних націоналістів було, окрім позитиву, багато і негативу. Зокрема, це і розкол в організації, і взаємопоборювання один одного, якщо не сказати простіше — самознищення, невиправдана жорстокість СБ (служби безпеки) бандерівців — все це сприяло поразці їхніх державотворчих змагань. Проте, зазначимо при цьому, що це дуже дискусійне питання. Разом з тим УПА до перерахованих вище фактів не має ніякого відношення, але коли вживають поняття ОУН–УПА, то цим самим автоматично всі помилки і невдачі інтегральних націоналістів переносяться на українських повстанців.

Я не хочу ідеалізувати УПА, в неї теж були свої прорахунки, зокрема, це і волинська різанина, хоча, безсумнівно, провина за цю трагедію, на думку автора, лягає не тільки на плечі УПА, але й на польську Армію Крайову. Також це і надмірна жорстокість українських повстанців по відношенню до прорадянських елементів на території західних областей УРСР. Автор вважає, що це дало змогу комуністичній владі створити так звану УПА–2, коли загони НКВС–МДБ, переодягнені в повстанські однострої, нищили і комуністів, і націоналістів, знеславлюючи тим самим авторитет УПА, створюючи в регіоні ситуацію взаємної ненависти й недовіри і продукуючи міф, який існує навіть на початку ХХІ століття: що вояки УПА — це не борці за волю України, а бандити, душогуби, головорізи і запродавці. Безсумнівно, це був успішний тактичний хід комуністичних зверхників, який посприяв поряд з іншими чинниками поразці повстанського визвольного руху. Отже, жорстокість, возведена в абсолют, перетворюється на апофеоз насильства, де взаємопоборення добра і зла перетворює ці етичні

категорії на абстрактні дефініції. «На війні як на війні», полюбляли повторювати французи. І справді, легко оцінювати події через багато–багато років, але в цьому і полягає завдання істориків–українознавців, щоби врахувати досвід і здобутки попередників, а також і їхні невдачі, щоб успішно крокувати по шляху державотворення в III тисячолітті.

На превеликий жаль, до 60–х роковин УПА Україна та її можновладці ще досі не визнали її воюючою стороною в Другій світовій війні. Який парадокс: герої–повстанці, які боролися і гинули за Самостійну Україну, перебувають на правах паріїв на власній Батьківщині, а в той же час колишні співробітники репресивних органів СРСР — НКВС–МДБ є в пошані у влади і отримують великі привілеї і пенсії. Зрозуміло, що в *сучасній* Україні надзвичайно мало свідомо–національного і дуже багато совково–космополітичного чинника. Тому нам, молодим вченим–українознавцям, потрібно прикласти чималих зусиль, щоби посприяти політичній реабілітації героїчної боротьби українських повстанців на всіх рівнях національно–державного життя, починаючи з партизанського фольклору і закінчуючи визнанням на найвищому, парламентсько–президентському шаблі влади.

Саме тому військовий парад на честь річниці незалежності України мали б відкривати не бутафорські чорноморські козаки, а справжні борці за Українську Самостійну Соборну Державу — вояки–ветерани УПА. Нам треба зробити все можливе, щоб вони все ж таки промарширували головною і центральною вулицею древнього і молодого Києва, Хрещатиком, і вся Україна — і Захід, і Схід, і Південь, і Північ, і Центр — зрозуміли нарешті, хто виборював національну державність в жорстокій борні з ворогом у XX ст. і тисячами клали свої молоді життя на вівтар незалежності і соборності України.

Олесь Козуля,

науковий співробітник

Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського

СЕВАСТОПОЛЬ – МІСТО УКРАЇНСЬКОЇ СЛАВИ І ТРАГЕДІЇ

В Пантикапеї (Керч) виявлено письмову згадку про антив–пращурів українського народу. Так їх називали греки, римляни з II ст. н. е. Праукраїнці займали терени від Карпат, Вісли, Криму до Дону й Кавказу.

За свідченнями стародавніх мемуаристів Прокопія і Маврикія, «наші предки, склавини і анти, виділялися високим зростом, могутньою силою, були прекрасними мореплавцями–воїнами, вони були кмітливі, витривалі, гостинні і дуже любили волю». Вони передали «гени волі» русинам, запорожцям, а ті — наступним поколінням українців.

Згодом жителів кримського півострова почали називати таврами — від назви міста Перекоп (рів з валом), що грецькою мовою звучить як Таврика. Отже, праукраїнський народ мешкав на південь за ровом. Тут він жив від палеоліту. За повідомленнями Геродота, Страбона та інших істориків, таври вели боротьбу з кіммерійцями, римлянами та іншими зайдами.

Називати таврів «русинами» (українцями) починають з часу перших київських князів Аскольда й Діра. А Чорне море назвали Морем Русів після героїчних морських походів наших предків на Візантію.

Особливо відомі морські походи русинів–українців з початку IX ст. н.е. У 907–911 роках київський князь Олег сам на чолі величезного флоту вирушав на Цареград; саме тоді він прибив свого щита до воріт цього міста. Візантійський

імператор був змушений виплатити великий викуп. Такі походи тривали до XIII ст. 943 року князь Ігор також змусив імператора заплатити велику суму. Відомий морський похід князя Володимира 969 року, коли він взяв Херсонес. Флот України–Руси був грізним противником на Чорному морі.

945 року князь Ігор уклав з Візантією договір про захист Таврії від чорних болгар Приазов'я, а 963 року таврійський управитель просить великого київського князя Святослава захистити таврів–русинів від хазарів. Через два роки Святослав розгромив Хазарський каганат. Згодом для кращого захисту Таврії було засновано Тмутараканське князівство зі столицею у місті Тмутаракані (теперішня станиця Тамань Краснодарського краю), де правили українці: син Володимира князь Мстислав, за ним — князі Гліб, Роман і Олег — сини чернігівського князя Святослава. У билинах розповідається про південні міста України–Руси Сурож (Судак), Тмутаракань, Корсунь на Чорному морі.

Наявність грецьких поселень сприяла утвердженню на півострові вже в IV ст. християнства. Про спільність звичаїв і мови населення Таврії і континентальної України–Руси свідчить і те, що саме в Корсуні (українська назва Херсонеса, нині Севастополь) 987 року київський князь Володимир прийняв хрещення. Саме тут відбулося утвердження християнства як релігії Київської Русі, а 1051 року Ярослав Мудрий утвердив Київський патріархат.

У 1618 році український флот гетьмана Сагайдачного вийшов у нинішню Північну бухту Севастополя. Тоді тут було татарське селище Ак–Яр. А вперше запорозькі чайки з'явилися в цій бухті ще 1585 року.

Отже, на південному березі Криму, в Ахтирській бухті, на місці, де колись було місто Херсонес, узятє князем Володимиром (Корсунь), 10 лютого 1784 року було закладено

місто і фортеця Севастополь. Це місто і Чорноморський флот будували на податки, зібрані в Україні. У часи Російської імперії на Чорноморському флоті служили переважно українці.

Перший пам'ятник у Севастополі встановлено українцю — командирові брига «Меркурій» Олександру Козарському, який у 1829 році виграв бій з двома турецькими кораблями, на яких було в десять разів більше гармат, ніж на «Меркурії».

Кримська війна 1853–56 років. Її витоки пов'язані з боротьбою європейських монархів за території ослабленої Османської імперії. Цар Микола I мріяв самостійно повністю розгромити східну імперію, свідомо пішовши на загострення відносин з ісламською Туреччиною. Початок війни для неї склався вкрай невдалим. На Чорному морі ескадра адмірала Павла Нахімова напала на турецький флот у Синопській бухті, майже повністю знищила його і зруйнувала берегові укріплення.

Славетною перемогою у Синопській битві була вписана героїчна сторінка в історію російського імперського флоту. Ім'я видатного флотоводця Нахімова стало відомим далеко за межами Росії.

Українець адмірал Павло Нахімов був з роду козаків-запорожців, чим завжди пишався. У дитинстві виховувався на Харківщині у свого дядька Якіма Нахімова — відомого українського поета-сатирика і байкаря. Малий Павлик розглядував на стінах картини — портрети українських гетьманів і кошових отаманів Великого Війська Запорозького, пожовтілі, вицвілі грамоти з восковими печатками, якими нагороджувалися козаки Нахімови. Розповіді про героїчне минуле України, морські походи запорожців під проводом Сагайдачного визначили подальший життєвий шлях вразливого Павлика.

Після Синопської битви виявився провал намагань західноєвропейських держав вести війну з Росією руками турок. Новий етап війни розпочався у вересні 1854 року, коли в Криму висадився англо–франко–турецький десант. Головний удар спрямовувався на Севастополь — основну чорноморську військово–морську базу, яку союзники планували захопити із суші. У жовтні 1854 року почалася героїчна оборона Севастополя, що тривала 11 місяців. Нею керував віце–адмірал Нахімов.

Сучасників вражала різносторонність здібностей Нахімова, швидкість і логічність усіх його розпоряджень. Видатний флотоводець, він виявився у той же час визначним організатором бойових дій на суші і видатним військовим адміністратором.

Ім'я Нахімова гриміло по всій російській імперії і за її межами і значення його як натхненника і організатора Севастопольської оборони, яка привернула до себе основні сили ворога, було занадто очевидним.

І це незважаючи на те, що захисники Севастополя були в дуже скрутному становищі. Українці допомагали, чим могли. Для прикладу, торговельний дім «Брати Яхненки і Симиренки» відомих українських цукрозаводчиків і меценатів Яхненків і Симиренків виділив севастопольцям 10 тис. крб. — як на той час, величезну суму.

Союзники мали чисельну перевагу. Для оборони були залучені моряки флотських екіпажів. Місто не мало укріплень на суші, тому жителі міста і солдати у стислий термін звели оборонну лінію. Кораблі–вітрильники, які не могли протистояти швидкохідному паровому флоту союзників, довелося затопити в Севастопольській бухті і таким чином закрити доступ у місто з моря.

Оборона Севастополя стала однією з найкровопролитніших і найтяжчих битв Кримської війни. Захисники

постійно відчували нестачу боеприпасів, їхні гладкоствольні рушниці стріляли на 300 кроків, а нарізні рушниці противника — на 1 200 кроків. Але місто боролось мужньо: зруйновані вдень оборонні споруди відновлювали за ніч, постійно робилися нічні вилазки до ворожих позицій, які завдавали ворогові відчутних втрат.

Імена багатьох учасників вилазок, які прославилися відвагою і мистецтвом у бою — Головинський, Даниленко, Сиробоярський, Шевченко, Димченко, Заїка, Чумаченко, Кішка та інші — були широко відомі не тільки захисникам міста, а й всій імперії.

Матрос Петро Кішка (родом з Вінничини) багаторазово робив зухвалі вилазки у тил ворогів, наганяючи на них жах. Не було у Севастополі людини, яка могла б з такою спритністю непомітно підібратись до траншей противника, зняти вартового, добути «язика», заклепати гармату і т.д. Одного разу в бою він змусив скласти зброю відразу трьох французьких солдатів. Іншим разом він повернувся з вилазки, несучи на собі з десяток англійських штуцерів: йому одному вдалося змусити панічно тікати усю сторожу передової ворожої траншеї. Багатьох ворожих солдатів Кішка убивав. Завжди витриманий і спокійний, своєю жорстокістю до ворожих солдатів дивував своїх товаришів, які знали його ще по Кавказу, як гуманного до горців.

Ці зміни у характері матроса адмірал Нахімов якось пояснив захисникам міста, що на Кавказі Кішка був прибульцем, а тут він захищає рідну землю.

Унтер-офіцер Зінченко у запеклій сутичці, не дивлячись на рани, зумів врятувати полковий прапор і життя командира свого батальйону. Він до останнього не полишав поля бою, продовжуючи вбивати ворогів.

Перший у Росії пам'ятник нижньому чину і кріпаку встановлений Гнату Шевченку, який врятував життя своєму

командиру, лейтенанту Бирульову, затуливши його власним тілом від французької кулі. За наказом командувача ВМС України Гната Шевченка зараховано навечно почесним членом екіпажу ракетного крейсера «Україна».

Організованістю, витримкою і сміливістю виділявся Волинський полк генерал-майора Хрущова. Волинці несподіваними контратаками приводили в панічний страх і переполох французів, що спричиняло серед них великі втрати. До сьогодні в Севастополі збереглися вулиця Волинська і кладовище, на якому поховано 3600 волинян, що полягли у Кримську війну.

В одезі кавказьких горців постали перед захисниками Севастополя у 1854 році пластуни у складі двох українських чорноморських козачих батальйонів. Звідки вони з'явилися? Назва «пластуни» офіційно почала вживатися спочатку у Чорноморському козачому війську у 1842 році, а згодом і в Кубанському і Терському. Їх заснував генерал-фельдмаршал Іван Паскевич, українець із стародавнього козацького роду. У пластуни відбиралися витривалі і кмітливі козаки, які найкраще стріляли і відмінно володіли холодною зброєю. Як і їхні предки запорожці, могли цілі дні проводити у воді, в очереті, серед комарів, під дощем і на снігу.

Отже, говорячи сучасною мовою, це були загони спецназу у козачих військах. На французів і англійців вони наводили жах. Про неймовірні подвиги пластунів серед севастопольців ходили легенди.

(Продовження у наступному числі)

ЕЛІТАРНІ ІНТЕЛЕКТУАЛИ БІЛЬШОВИКІВ

Історія 70-річного більшовицького експерименту — в тоталітарній, постфеодальній системі рабства, що настало, в таємниці від народу — визривала і проявилася в СРСР масованими ударами по народу і, в першу чергу, по інтелігенції. Для останньої то були криваві, жажливі удари, обважнілі своїми раптовими непередбаченостями, перед якими німіла думка.

За 70 років більшовики настільки принизили і обдурили, привівши людину до нікчемности, за допомогою бездарних писак у літературі, кіно, друці, радіо на метушливому базарі радянської однобічної пропаганди.

Більшовики морально знищили людей фальшю і байдужістю, підмінивши людську совість отрутою своєї пропаганди.

Радянська система виховала тупих, самовпевнених, хитрих руйнівників і «чинуш», починаючи з управбудинків і закінчуючи міністрами, що живуть за принципом: «Після нас — хоч потоп».

Природу паплюжать, ліси вирубують, гори Карпати на Україні залишились без лісу, що викликало катастрофічні повені. Річки перетворились на стічні каналізаційні канали, небо — на звалище сміття з ракетноносіїв.

Людей зробили байдужими до всього на світі, окрім свого комфорту. Продають усе — землю, націю і весь світ. Що для них любов до України, краса, мистецтво, таланти?!

Сьогодні тон задають пройдисвіти, виховані більшовицькою системою. Це ті «вихідці з робочого класу», які нищили і нищать нашу українську націю, орієнтуючись на пересічну, «штамповану» особу, отруюючи життя цинізмом і бездуховністю.

Наш сучасник є заручником руйнівних процесів нації, наслідки яких — важкі і непередбачувані. Ортодокси, що зараз знаходяться при владі, внаслідок саботажу і злочинних маніпуляцій довели Україну до такої бідности. Вони спалюють наше минуле — історію нашої духовности, фундамент нашої української культури і нації.

Комуністи, ці політичні популісти–авантюристи, а з ними дипломовані дурні (не відповідають своїм званням), наукові консультанти, різні політикани–академіки продають себе кожному, хто при владі — таким самим, як і попередники. Ще в 20–ті роки Микола Бухарін пропонував штампувати фабричним способом радянських інтелектуалів, щоб позбавити їх історичної пам'яті, роду, нації.

Більшовиками було створене, виховане науково–титуловане «сміття» з академіків–нероб, морально брудних і невідповідних до тих звань. Керівні посади в радянських інститутах, в основному, займали кар'єристи, професійні махінатори, що вирішували долю науки. В той же час, для справжніх науковців створювалися нестерпні умови. Академія наук була заповнена дипломованими бовдурами, адміністративними конформістами, що вихвалялися своєю непрофесійністю.

Стратифікація вчених була глибоко аморальна при командно–адміністративній системі. Академіки отримували великі пенсії і оклади, цинічно ставлячись до інтересів науки і народу, входячи, лавіруючи на ниві політиканства. І сьогодні ця відомча мафія продажними нікчемностями, що не хочуть випустити владу зі своїх рук, грошей і чорної ікри, з їх практичним начальством і самовпевненістю знаходяться «при ділі».

*Микола Барбон, член ОУН з 1941 р.,
політичний в'язень сталінських концтаборів
(Київ)*

*Роман Рифяк,
член ОУН з 1931 р.
(Львів)*

ПОВЕРНІМОСЬ ДО ЧИТАЛЬНІ «ПРОСВІТИ»

У 1772 р. відбувся перший розподіл Польщі. Західноукраїнські землі, які у першій половині XIV ст. підпали під польське володіння, перейшли у володіння Австрії. З переминою «господаря» не змінилася доля українського селянина, він і надалі залишався кріпаком і відпрацьовував панщину на полях великих землевласників: Сапегів, Сангушків, Потоцьких, Баденів, їм же ність числа. Як не дивно, поляки своє вороже ставлення і ненависть спрямовують не проти австрійців — фактичних завойовників «їхньої землі», а проти українців, які під владу одного і того ж господаря підпали на рівні з поляками.

Опинившись у ролі робочої сили на полях, власником яких був чужинець, український селянин фактично був позбавлений можливості скористатися здобутками цивілізації, матеріальної і духовної культури. Гірке становище селян поглиблювалося ще й обставиною, що вони переважно були неписьменними, неграмотними. До школи (якщо вона в селі була) ходила рідко котра дитина. У теплу пору року діти мусили пасти корови або гуси, а взимку до школи не всі діти мали змогу ходити, бо єдиною парою чобіт, яка була в хаті, користувалися батько або мати, а діти сиділи з дідом на запічку. Забуття про свою незavidну долю селянин шукав у горілці, благо корчма (а іноді дві-три, по більших селах) була майже в кожному селі. Василь Стефаник мистецьки змалював тодішнє село у своїх новелах, як і Іван Франко долю робітника у своїх бориславських оповіданнях.

Передові люди галицької інтелігенції шукають виходу з такого незавидного становища, усвідомлюючи, що, перш за все, треба витягнути народ з мороку неписьменности і відірвати селянина і робітника від корчми. Таке завдання ставить перед собою засноване 8 грудня 1868 р. Товариство «Просвіта». Ціль відображена навіть у самій назві — вирвати народ з мороку темряви, неписьменности, національної сліпоти, заодно вказати йому місце поза корчмою, де б односільчани (по містах і містечках — робітники) могли вільно зібратися в затишному, дружньому колі. Таким місцем могла стати тільки своя громадська домівка, і такою домівкою стала читальня Товариства «Просвіта».

Ми не будемо говорити про історію товариства, імена засновників. Зацікавленим радимо поцікавитися працею Іваничука, Комаринець, Мельника, Мередяк Алли п.з. «Нарис історії «Просвіти» (Видавництво «Просвіта» — Львів, Краків, Париж, 1993). Ми вкажемо на роль низових клітин — читалень у становленні правдивого просвітянина, українця-патріота. Нас цікавитиме, в основному, практична, цільова діяльність найнижчих клітин, розсіяних по цілому краю в період від заснування до 1939 р., тобто до дня «визволення», після якого перестало існувати не тільки Товариство «Просвіта», але і всі культурно-громадські товариства і установи.

Домогтися того, щоб селянин-сім'янин, а часто і його дорослі сини забули дорогу до корчми і стали тверезими членами читальні «Просвіти», було справою нелегкою, але завдяки наполегливій, цілеспрямованій праці товариства корчми із сіл почали зникати. Замість них з'являлися школи і читальні, і згодом читальня ставала, без перебільшення, другим домом господаря. В селі, яке перетворювалося на національно свідоме, корчмар не мав що робити, закривав корчму і подавався з пожитками до міста. Рідко купу-

вав трохи землі і ставав господарювати разом з односельчанами.

Головне Товариство «Просвіта» мало осідок у Львові, площа Ринок, 10. По більших містах находились філіяли, або як тоді називали, філії «Просвіти», які об'єднували меншу або більшу кількість читалень, що знаходились у колі діяльності даного округу. А читальні зростали навіть по найбільш затурканих, глухих селах, з національною приналежністю до «тутешніх», себто місцевих, у кращому випадку до русинів. Під впливом діяльності «Просвіти» ситуація поволі стала мінятися на краще. Щораз частіше звучить назва *українець, український*, постають товариства «Сокіл», «Січ», протиалкогольне та протинікотинне товариство «Відродження»; за два роки до початку Першої світової війни створюється Легіон Українських Січових Стрільців, при школах постають гуртки і курені виховно-патріотичної організації Пласт. «Просвіта» налагоджує видавничу діяльність, розповсюджує серед народу книжечки на історичні, краєзнавчі, літературні теми, з питань гігієни і здоров'я.

Суспільно-громадська діяльність читалень була багатогранною. Приміщення читальні часто ставало одночасно і домівкою місцевого «Сокола», «Січі», «Лугу» чи Пласту. В ній збиралися і члени товариства «Відродження». Коли в місцевості засновували спортивний гурток або футбольну команду (звичайно з ініціативи просвітян), читальня ставала домівкою також і для тих гуртків. Площу під спортивний майданчик чи футбольне поле громада відпускала безкоштовно.

Дуже важливою справою було утворення при читальнях дитячих садків і гуртків дошкільного доросту, де маленькі діти були весь час під наглядом виховательки (якою, як правило, була членкиня читальні) і на харчах читальні. Мамаи,

зайняті домашньою роботою, а іноді роботою поза домом, радо віддавали своїх дітей під опіку і нагляд виховательки, яка в більшості випадків працювала безкоштовно. Батьки були спокійні за своїх дітей, які знаходились під надійною опікою. Діти постійно перебували на свіжому повітрі, виростили здоровими, веселими. Тут, у читальні, їх виховували в патріотичному дусі, з них виростили свідомі громадяни, патріоти. Зворушливо і відродно було спостерігати, як на Святі Матері чи якомусь виступі маленький хлопчик, одягнений у вишиванку, шаровари, вийшовши на сцену, бадьоро виголошував:

*Українець я маленький,
Українці батько й нянька,
Українцем я зовуся —
Тою назвою горджуся!*

Читальні «Просвіти» були осередками культурно-освітнього життя села і міста в Галичині, кузнями патріотичного виховання своїх членів (з часом почали поширюватися і під російською окупацією). У вільний від роботи час вечорами, а у вихідні і свята — і у днину, збирались у читальні старі й молоді, члени і не члени «Просвіти», щоб поговорити про буденні справи, довідатися, що діється у світі, послухати цікаву доповідь чи реферат на різні теми: господарські, наукові чи політичні. Найактивнішою у всіх заходах була молодь, засновуючи аматорські театральні гуртки, хори.

(Закінчення у наступному числі)

Ярослав Стех
(Канада)

МОВНА ТРАГЕДІЯ І ПРОБЛЕМИ УКРАЇНСЬКІ В УКРАЇНІ

«Наше власне існування є протестом проти насилля не тільки над нами, але і над нашими предками, воно перериває течію задавнення, воно накладає на нас обов'язок розбити пута рабства, щоб — спадкоємці Богдана Хмельницького — ми по праву могли користуватися нашою спадщиною!»

Микола Міхновський

Такі знаменні слова написав на початку ХХ ст. М. Міхновський (1873–1924) — визначний політичний діяч, передвісник українського націоналізму, харківський адвокат і оборонець у політичних процесах, ініціатор заснування таємного Братства тарасівців. Його виступ на Шевченківському святі 1900 р. у Харкові надруковано у Львові під назвою «Самостійна Україна», який став програмою РУП на початку її діяльності. Діяльність Міхновського, в першу чергу, була скерована на боротьбу за українську духовність: світоглядну, політичну, наукову і релігійну.

Цю істину повинен усвідомити собі національно свідомий актив не лише Харківщини, але й головний провід нашої держави та народні обранці. Тоді не буде таких парадоксальних рішень, як у Харкові та інших зрусифікованих теренах України про надання російській мові статусу регіональної, коли на практиці державна українська мова витісняється зі вжитку, хоч, за Конституцією, вона має бути мовою загального державного спілкування. Представник Партії регіонів Євген Кушнар'єв, мер м. Харкова М. Шумилкін у

своєму політичному спекулятивному маневрі намагалися використати Європейську хартію регіональних мов, яка у цьому випадку не має ніякого відношення до ситуації в Україні. Згори поширюється теза, що українська мова є «неконкурентноздатною» внаслідок вікових цілеспрямованих обмежень її у застосуванні, що, за їхнім задумом, дає привід запровадити російську мову у всіх сферах діяльності.

Позбавити народ його мови — це найбільший з можливих ударів по самобутності народу і по його державному суверенітеті. Це добре усвідомлюють як патріоти свого народу, так і його вороги. Ліквідація української мови — нестримна мрія російсько-шовіністичних елементів. Від появи московської імперії протягом століть руйнувалася українська матеріальна і духовна культура, знищувалися провідні діячі України і наша державність.

Майже не згадується про те, що ген у сивій давнині наші пращури створили передову цивілізацію трипільської культури, а наша мова і Київська держава була вже могутньою і славною на весь світ ще далеко до народження Росії. Практично «аркан на шию» України накинула Переяславська угода 1654 р., і від того часу поступово цей аркан затискався на шиї України. Зрештою, відомо, що Росії як тоді, так і в наші дні залежить на тому, щоб Україну підкорити собі так, як вона це робить з іншими поневоленими народами. Вже у 1690 р. заборонено по всій Україні всю церковну українську літературу і всі друкарні підпорядковано Москві. Вже тоді, як і сьогодні, великою мірою Російська православна церква провадила і провадить імперську політику, спрямовану проти українського народу. За тих же часів Катерини і Петра I ліквідовано відродження української державности, а нашу мову названо «наречієм». Вистачить згадати, що з середини XIX ст. було аж три нечувані в світі заборони мови у формі указів, спрямованих на знищення

всього українського — Валуєвський (1863), Емський (1876) та Ігнат'євський (1881). В російській імперії не тільки не можна було друкувати книжки та часописи рідною мовою, але навіть ввозити їх було суворо заборонено. Цей втрачений період для розвитку мови треба чесно відпрацювати. Здавалося, народ уже мертвий, але цей мертвий народ народив Шевченка, який вклав цілу свою душу і воскресив націю до повноцінного життя. Саме він, за святим Євангелієм, надав фундаментального значення українському слову. Він твердив, що споконвіку було Слово, і воно супроводжує людину в її житті та діяльності. Про значення і важливість рідної мови він неодноразово писав:

*Возвеличу
Малих отих рабів німих!
Я на сторожі коло їх
Поставлю слово.
Недавно я поза Уралом
Блукав і Господа благав,
Щоб наше слово
не вмирало...*

Шевченко говорячи про слово, говорив про мову, за яку боровся, терпів і надавав їй життя. Обов'язком кожного свідомого українського громадянина є вивчення української мови і послуговування нею не тільки в побуті, але й у своїй професійній діяльності, ділових відносинах. Повинно стати головною аксіомою, що громадянин України, який не володіє українською мовою, не може займати жодної урядової посади, тим більше, виступати на державному рівні. Тільки противники української мови, тобто вороги української національної ідеї, такого закону не визнають і часу не гають, щоб нашій мові переломити

хребет. Вони усвідомлюють, що боротьба за державність української мови — це боротьба за державність української нації. Тому не дивно, що вони майже одночасно в змові і тактиці вирішили боротися за повернення російської мови не лише на Харківщині, але й на Луганщині, Донеччині, у Севастополі, Дніпропетровську та на інших теренах (більш зрусифікованих), аби тим послабити суверенітет України. Звичайно, ця діяльність знаходить велику підтримку Кремля. Навіть на Одещині виступає т. зв. «прогресивна соціалістка» Наталія Вітренко, яка давно вже повинна сидіти у в'язниці за антидержавні дії, спрямовані проти України. А на додаток тепер вона ще бореться за впровадження російської мови та вклучення України до Росії. Хто хоч трохи цікавиться історією України, знає, які найлютіші отруйні стріли летять в душу української нації проти суверенітету нашої держави.

Достатньо пригадати, який величезний подвиг чинив на русифікованих східних теренах України Василь Стус (жертва московської імперії) в обороні української мови. Він добре розумів, що рідна мова — запорука існування народу. Захищаючи мову, ми захищаємо свою державу і національну гідність. Наша мова асоціюється з нашим суверенітетом. Вже хворий і в тюрмі, Василь Стус говорив: «Держава сильна свідомістю своїх громадян, коли вони об'єднано вміють захистити найголовніші атрибути нації, до яких належить мова. Ставлення до рідної мови повинно бути таким, як ставлення до рідної матері: її люблять не за якісь принади, а за те, що вона — наша мати». В Україні вже давно спостерігаємо, як деякі елементи нізащо не хочуть вивчати українську мову. Вони у більшості вважають, що це підриває честь і славу «Росії», а Україну вважають «Малоросією». В такому разі, чому вони вибрали цей

край, який панічно ненавидять? Мені пригадуються гумористи Тарапунька і Штепсель з 50-х рр. (XX ст.), коли Тарапунька в одному зі своїх виступів сказав між іншим так: «І така то біда в моєї корови: має бідна язика, та не знає мови». За цей правдивий гумористичний виступ окупаційна влада через деякий час заборонила артистові публічно виступати.

Пригадаймо і те, що коли повстав ССРСР, були короткотривалі проблиски т. зв. «українізації», але і вона була зразу заглушена і поставлена під диктат партії. Наприклад, уже 16 грудня 1917 р. головнокомандуючий збройних сил радянської Росії М.Криленко своїм указом не дозволив в армії українізації, і ці гіркі, брудні наслідки ще дотепер не можна повністю викинути із свідомости, навіть вже у сучасних збройних силах України. Фактично українізація була повністю припинена Постановою ЦК ВКП(б) від 14 грудня 1932 року. Вже з тюрми, з якої живим не повернувся, у 1936 р. М.Драй-Хмара писав: «Я чекав і не дочекався, коли здійсниться пророцтво Скрипника, і в українських містах заговорять по-українськи». На жаль, і Скрипник був безсильний і у розпачі кулею з пістолета сам собі вкоротив життя, а русифікація продовжувалася. Зрештою, не лише в Україні стала вона широкомасштабною, широкомасштабним став процес нищення української інтелігенції. Вбито тисячі вчених, поетів, митців, мислителів, політиків... Серед них пам'ятаємо недавніх політичних діячів: С.Петлюра, Е.Коновалець, Л.Рибет, С.Бандера та сотні інших, які полягли за волю свого народу.

(Закінчення у наступному числі)

ЯК ПОСТАЛИ СТРІЛЕЦЬКІ ПІСНІ

Перш ніж розповісти, як творилися стрілецькі пісні, треба насамперед бодай коротенько згадати, як створилися ряди Січових Стрільців, які були авторами цих пісень.

По скасуванні Української гетьманської держави у 1764 р. настали сумні часи в Україні. Здавалося, український народ, що потрапив під тяжке московське ярмо, зовсім перестане існувати. Настала доба політичної, духовної і соціальної зневіри. По українських селах мандрують кобзарі і співають тужливу пісню:

*А де ж ваші славні запорожці та воронії коні?
Наші коні в царя на припоні, запорожці у неволі.
А де ж ваші, панове молодці, янесенські списи?
Наші списи у свата у стрісі, а ми самі в лісі.
А де ж ваші, славні молодці, громкіі рушниці?
Наші рушниці в царя у столиці, а запорожці у темниці.*

Російська деспотія, що нищила кожний прояв національної окремішності, не знищила рідної культури та живого слова. В найбільш невідрадний час несподівано з'являються нові борці за волю України і оборонці народних прав. А це вже були не хоробрі воїни, що з мечем в руках ішли на відсіч ворогам, а поети і письменники, єдиною зброєю яких було їхнє слово. Вони стають в обороні селянина, кріпака і їхніх людських прав.

На Придніпрянщині з'являються письменники, визволителі народу від кріпацтва: Іван Котляревський (1769–1838) — автор «Енеїди» і театральної п'єси «Наталка Полтавка», Григорій Квітка–Основ'яненко (1778–1843) — батько української повісті, Євген Гребінка. Вони беруть в оборону

людські права селянина–кріпака. Українська література стає демократичною.

Велике значення для українського народу й історії мала київська громада Кирило–Методіївське братство 1845 р., членами якого, зокрема, були: Максимович, Костомаров, Куліш і Шевченко. Це були найбільш знані люди тодішньої України, талановиті, з високими думками про відродження України. Особливо Тарас Шевченко в своїх поезіях виступав проти неправди і неволі, яка запанувала в Україні, за що, як відомо, був засланий царським указом на 10 років неволі далеко за Урал — до Орської кріпості.

Молодь, зігріта палким закликком Шевченка: «Вставайте, кайдани порвіте, І вражою злою кров'ю волю окропіте», задалегідь свідомо готується у лавах Соколів, Січей в Товариствах Січових Стрільців до збройного чину за визволення України з московських кайданів. Вона починає організовуватись по пластових гуртках, в яких ознайомлюється з військовою літературою та військовою справою. Учні львівських середніх шкіл у 1911 році з метою військового вишколу організують перший таємний гурток «Пласт». Його засновниками були відомі пізніші старшини Українських Січових Стрільців Іван Чмола, Олена Степанівна, Осип Яримович та Роман Сушко.

Перше українське товариство «Січові Стрільці» засноване у Львові в березні 1913 року. Незабаром постали подібні товариства в цілому краю. Воєнні настрої, що полонили молодь, захопили також організоване жіноцтво, яке взяло участь у секретних нарадах 14 грудня, під час яких було створено виконавчий комітет під назвою «Жіночий Організаційний Комітет». Комітет організував санітарні курси та кинув гасло збирання грошей на потреби України. Зібрані кошти були початком засобів творення частин УСС.

Українське жіноцтво взяло активну участь у стрілецьких лавах і дало таких відомих бойовиків, як Олена Степанівна, Гандзя Дмитренко, Павлина Дмитренко–Ратич та Ольга Левицька–Басараб. Усього до війни на Галичині засновано 96 стрілецьких товариств.

Виявом української організованої сили був день Січово–Сокільського Здвигу на площі Сокола Батька у Львові 28 червня 1914 р. Саме цього дня, коли український народ у Львові маніфестував свою силу, в Сараєві (Сербія) загинули австрійський спадкоємець престолу та його дружина. За місяць над Європою знялася воєнна хуртовина, почалася Світова війна. 28 липня 1914 р. Австрія оголосила війну Сербії, а 5 серпня — Росія Австрії. Ця війна тривала 5 років.

30 липня 1914 р. львівські стрілецькі організації згуртувалися в спільний Комітет, а 2 серпня українські політичні партії об'єдналися в Головну Українську Раду з метою ведення спільної, гідної української політики та організації українського війська під час війни. Для цього створено Українську Бойову Управу під керівництвом д-р Кирила Трильовського.

6 серпня 1914 р. Бойова Управа закликала український народ зголошуватися до лав Українських Січових Стрільців. Заворушилась молодь Галичини, масово зголошуючись до служби в українському війську. На заклик Головної Української Ради та Бойової Управи відгукнувся весь нарід. На українське військо давали щедрі пожертви.

Першим відділом, що постав із львівських добровольців, була сотня Івана Чмоли. Далі чергувалися сотні Володимира Дідушка, О.Семенюка та інші. І так швидко почалася військова наука і підготовка до воєнної справи. Усіх добровольців, що зголосилися у серпні 1914 року у Львові та провінції, нараховувалося близько 28 тис.

Вже на початку війни 1914 р. серед УСС з'явилася думка збирати матеріяли і пам'ятки до майбутньої історії стрілецтва.

Весною 1915 р. за дорученням Бойової Управи до Українських Січових Стрільців, які таборували на вишколі в полі далеко від бойової лінії, зі Львова приїхав кореспондент др. Осип Назарук. Він зібрав відомості про походи і бої УСС, і невдовзі вийшли його книжки «Слідами Українських Січових Стрільців» та «Над Золотою Липою».

Під час вишколу в полі виникли осередки творчої праці, де гуртувалися люди з мистецьким, літературним, малярським і музичним хистом. Найбільше стрілецьких пісень з'явилось саме там; стрілецькі автори Роман Купчинський, Левко Лепкий, Михайло Гайворонський створили найкращі стрілецькі пісні та поеми. У цих піснях вони передали майбутнім поколінням спогади про славне минуле, про бої, про смерть і любов, про геройство і жертви.

Вишкіл стояв далі від бойової лінії, тому його могли відвідувати відомі громадяни, навіть Митрополит Андрей Шептицький, який посвятив стрілецький прапор.

Своїми віршами на стрілецькі теми велику популярність здобув співак Роман Купчинський. Багато нового в життя вишколу вніс Левко Лепкий і мистець, маляр Осип Сорохтей, який створив низку талановитих малюнків, акварелей і стрілецьких карикатур, що збереглися й донині. Велике значення для історії стрілецтва мають фотоматеріяли, яких також залишилося чимало. Четар Іван Іванець опрацював стрілецький прапор, на якому зображено св. Архистратига Михаїла зі щитом. На ньому лев і з'єднані герби Києва і Галицької землі — символ соборности українських земель.

Члени Пресової Кватири збирали історичні матеріяли, світлини, малюнки, рисунки та пісенний матеріял для оркестру. З її діяльністю пов'язано найбільше стрілецьких

пісень, які співають на вправах, наприклад, «Машерують добровольці у кривавий бій» і «Ой у лузі червона калина».

В Карпатах з'явилась пісня: «Хлопці, алярм, гей вставайте, вже найвищий час, Наступають на три шляхи москалі на нас!». Автором цих слів був Юліян Назарак. Після кривавих боїв на горі Маківці Михайло Гайворонський написав пісню «Ой впав стрілець у край дуба».

Найбільше стрілецьких пісень зродилося під час боротьби з москалями над рікою Стрипою — Лепкого, Гайворонського, Купчинського: «Їхав стрілець на війноньку», «Нема в світі кращих хлопців», «Ой видно село».

Пісні Романа Купчинського з 1916 р.: «Як з Бережан до Кадри», «Гей там у Вільхівці», «Ой чогось ти зажурився», «За рідний край» і «Не сміє бути в нас страху, ні жадної тривоги».

Пісня Лева Лепкого: «Колись, дівчино мила, а був це гарний час, як нас любов носила ген попід небо враз».

Під час постою УСС біля Бережан Роман Купчинський написав дві пісні: «Човник хитається серед води» і «Накрила нічка та тихесенька земельку кругом».

Після боїв з москалями під Конюхами, незважаючи на важку вишкільну службу, молоді стрільці знаходили час і на кохання, а їхні пісні оспівували «Дівчину, рибчину молоду». Вони веселі, безжурні, як тодішнє життя. Лев Лепкий створив пісні «За твої, дівчино, карії очі» і «Пиймо, браття, грай музико, нам вже все одно».

З переїздом УСС після Чортківської офензиви за річку Збруч у 1918 році залишилася відома пісня: «Зажурились галичанки та на тую зміну, що від'їздять УСС та на Україну». Тут вже не було змоги не лише створювати нові пісні, але й охоти співати давні. На цій пісні з тугою закінчилася одна епоха стрілецтва, яке на східних землях відіграло важливу роль у подальших визвольних змаганнях

українського народу, що і завершилося проголошенням Акту Злуки Українських Земель в одну Самостійну Українську Державу Центральною радою 22 січня 1919 року. Тоді народилася «лебедина пісня» УСС (слова та музика — Романа Купчинського):

*Засумуй, трембіто, та по всьому світу,
Що полягло галичанам сорок тисяч цвіту.
Засумуй, трембіто, та на всі Карпати,
Щоб не ждали сина з війни ні отець, ні мати.
Засумуй, трембіто, та на все Поділля,
Щоб не ждала дівчинонька хлопця на весілля!*

Багато з цих пісень співають до сьогодні — не лише в Галичині, але й за Збручем, на Великій Україні, на Закарпатті і Буковині. Співає їх уся українська еміграція, де б вона не була. І так від 1914 року «Наші рушниці не ржавіють в царя у столиці». З рук Українських Січових Стрільців перехоплює їх українське молоде покоління та безперервно продовжує збройне змагання у рядах Української Народної Республіки, Української Галицької Армії, пізніше УВО, ОУН, Карпатської Січі, І Дивізії Української Національної Армії і УПА. Минають роки, минають десятиліття, а пісні залишаються невмирущим пам'ятником великого минулого, як твори, зроджені з віри, сповиті курявою борні, скроплені кров'ю найкращих синів та доньок українського народу.

Слава Українським Січовим Стрільцям!
Слава Україні!

*Опрацювала Дарія Темник
(Торонто, Канада)
за матеріалами д-р Івана Іванця*

Денис Шупта,

студент 4-го курсу

Київський національний економічний університет

НАФТОЕНЕРГЕТИЧНЕ ПОНЕВОЛЕННЯ УКРАЇНИ

В надрах України є достатньо нафтогазових покладів. Час не чекатиме на прозріння українських мало патріотичних політиків. Російські енергоносії — це зашморг на шиї незалежної України. Україна щорічно споживає до 17 млн. тонн нафти; з них 4 млн. тонн нафти добуває. Власні запаси нафти в Україні (без врахування покладів шельфу Чорного моря) оцінюються у 500–700 млн. тонн. Водночас здійснюється державна політика стримування геологорозвідувальних робіт шляхом обмеженого фінансування.

Незалежність, свобода, демократія. Які гарні, сповнені великого змісту слова! За кожним словом стоять переживання, тривоги, страждання, болі, надії й сподівання десятків мільйонів Українців — сьогоденних громадян України і тих сотень мільйонів, котрі не дожили до нинішньої епохи незалежності.

Але спитаймо себе: незалежності від кого? І маємо всі історичні та сучасні підстави відповісти: незалежності від так званого «старшого брата», столицю держави якого заклали наш київський князь Юрій Довгорукий. Заснував там факторію, не думавши і не гадавши, що через п'ятсот років по тому непоказне населення виросте у керівний центр імперії, яка в наступні понад триста років перетворить Україну–Русь на колонію, плюндруючи культуру великого європейського народу, нещадно експлуатуючи його ресурси,

жорстоко придушуючи будь-які прояви демократії і прагнення українців до незалежності.

Російські злочинні верховоди московсько-комуністичного режиму і створена ними система зла розстріляли десятки тисяч найкращих представників української інтелігенції (Сандормох, Колима, Биківня), нещадно ліквідували і гноїли в ГАЛАГах сотні тисяч бійців-повстанців, які боролися за незалежність України (Норильськ, Воркута, Караганда). Мільйони національно свідомих, працелюбних українців були вгроблені, померли в нелюдських муках під час організованих комуністами голодоморів та світової війни, розв'язаної вождями-комуністами Росії разом із вождями-фашистами Німеччини.

І ось нарешті Україна отримала незалежність. Отримала імпульсивно, раптово, у сплеску емоцій і несподіваного збігу обставин, на хвилі обурення української інтелігенції, яка підняла демократичні сили суспільства і вилила їх у народний рух найбільш національно свідомих громадян.

Номінальна незалежність дісталася українському народові, як сліпій курці просо. Дісталася в умовах існування в Україні комуністичної номенклатури, з її фінансовими можливостями, специфічною внутрішньою організацією, претензіями на істину в останній інстанції й тісною співпрацею з органами, керованими з Москви. Москви, яка впродовж століть прагне ліквідувати українців, як націю; ліквідувати будь-які підстави і прагнення громадян до української державної самостійності й суверенності. Тому й організована комуністами після жовтневого перевороту перебудова українського господарства, його економічної системи на більшовицький лад відбувалася за московським сценарієм так званої «індустріялізації», шляхом руйнування українського хліборобства, з наступним переселенням уцілілих після голоду селян у виробничі гуртожитки-бара-

ки біля заводів. Водночас на «звільнені» голодомором українські землі переселено напівграмотних «крестьян» з центральних областей Росії.

Перебуваючи впродовж сотень років (а особливо у XX столітті) під російським гнобленням, українці не дуже мали змогу щось суттєве і важливе робити для себе, для розвитку нації і держави. Всі важливі рішення приймалися у Москві; у Києві на керівних посадах тримали фактично колаборантів. Вся важлива інформація державного значення надходила до Москви і там зберігалася та використовувалася лише у московських імперських інтересах.

Брехня, облуда, підступність, лицемірство, перекручення очевидних фактів історії й сьогодення, активна фінансово-економічна і політична агресія, доведення прогресивних ініціатив і тенденцій до абсурду, чинення зла в державній роботі й знуцання над усім українським з екрану і сцени та в засобах масової інформації з використанням п'ятої колони в Україні — завжди було, є і ще довго буде залишатися цілісною системою методів антиукраїнського впливу з боку Росії.

А тому абсолютна більшість громадян України навіть не здогадується, яке море енергоресурсів знаходиться у них під ногами. Зараз путінська Росія розпочала системну енергетичну експансію на цивілізований світ. Проте успіх цієї експансії можливий лише за однієї умови: якщо Україна, яка знаходиться в центрі Європи, надалі не використовуватиме власних багатючих вуглеводневих покладів. Якщо надалі не використовуватиме не лише для себе, а й для країн Європи та Причорномор'я.

Проблема використання платних¹ покладів енергетичної сировини — це проблема не геологічна і не економічна. Поклади є — ось вони, в нашій українській землі та в наших українських водах. А чому — як гадаєте — Росія впро-

довж багатьох років саботує встановлення державних кордонів, зокрема вимагає, щоб Азовське море було спільним або, в крайньому разі, міждержавний кордон проходив на поверхні моря, а не по його дну?

Проблема енергетичної залежності чи незалежності лежить виключно у площині суспільно–політичній, а точніше у сфері, в якій патріотизм має виступати проти зради українських національних інтересів. Водночас це проблема довіри і шанобливого ставлення до правди. Багатьом громадянам нині важко повірити у те, що Україна має у своїх надрах величезні запаси палива, якщо керівництво держави у січні 2006 року офіційно здається на милість Росії, яка в умовах договору, діючого до 2010 року, активно шантажує наш народ загрозою припинення постачання газу, виставляючи за нього найвищу ціну в Європі. Що не заважає провідним державним діячам України стверджувати, що ця ціна є найнижчою.

За кордоном про наші багатющі поклади енергоносіїв знають краще, ніж це відомо пересічним громадянам України. Саме через це ще три–чотири роки тому, у період чергової напруженості з бензином, газом, шахтарями (і Росією), в Києві з’являються усміхнені ділові люди з нафтогазодобувних компаній Великої Британії і США з пропозицією поставити кілька буродобувних платформ в українській зоні північночорноморського шельфу. Під цей момент також раптом активізувався ностальгічний інтерес Румунії до нашого мікроскопічного острова Зміїний в зоні того ж шельфу.

Коротше кажучи, для більшості громадян України ситуація навколо енергоносіїв залишається невизначеною. А тим часом політики дебатують про те, де має пройти новий газопровід з Туркменії до України та нафтопровід Баку—Одеса. Причому найбільший інтерес знову виявляє Росія,

яка давить на все, що може, аби тільки хоч один метр труби пройшов по її території. На тому метрі потім кран і поставить. Ніхто не хоче почути, що з цього приводу думають геологи України. І історики також.

Україна є центром зародження нафтової промисловості світу. Виникнення і розвиток нафтової промисловості пов'язується з іменем львівського аптекаря І. Лукашевича (1822–1882), який у тодішній Австро–Угорщині на початку 1850 року сконструював лампу для освітлення, де використовував продукт перегонки нафти — гас, або, як тоді називали, освітлювальне масло. Це був дуже важливий винахід, який кардинально змінював життя людей, здешевивши і вдосконаливши освітлення. Лампи Лукашевича, що засвітилися в Львівському шпиталі і в приміщеннях залізниці імператора Фердинанда, започаткували промислове використання нафти, і відтоді нафта стає корисною копалиною. Починаються інтенсивні пошуки нових нафтових родовищ, організуються промисли для видобутку нафти, будуються установки, а потім і заводи для перегонки нафти з метою одержання освітлювального масла. Виникає потужна нафтова промисловість.

Великий прогрес нафтової промисловості 20–х років був викликаний впровадженням геофізичних методів у розвідці нафти. З допомогою гравіметрії, магнітометрії, електророзвідки і особливо сейсморозвідки була детально вивчена глибинна будова нафтогазоносних басейнів, виявлено величезну кількість глибинних структур, розвідка яких призвела до відкриття багатьох родовищ нафти.

(Закінчення у наступному числі)

д-р Ярослав Середницький
(Львів)

**ГЕНЕРАЛ ПАВЛО ШАНДРУК —
ВОЄНАЧАЛЬНИК, ВІЙСЬКОВИЙ ТЕОРЕТИК,
ПУБЛІЦИСТ**

(Продовження. Початок у ч. 1–2/2006)

Тому до військової та політичної діяльності ген. П.Шандрук зміг повернутись лише в кінці 1944 року, коли над Третім Рейхом нависла реальна загроза військової катастрофи і німецькі військово–політичні влади були змушені переглянути свої позиції щодо своїх союзників. В мемуарах він так охарактеризував цей період: «Перед відповідальними особами різних національностей постає проблема в'ясування свого положення, в'ясування, чим була продиктована конечність іти поруч з німцями в боротьбі проти російського імперіалізму, та з'ясувати, чи немає перспектив на те, щоб здобути розуміння та, можливо, й підтримку з боку переможних Альянтів для досягнення своїх національно–патріотичних цілей» [8].

Великодержавницькі концепції Празької конференції Комітету визволення народів Росії (КОНР) про боротьбу «народів Росії» з більшовиками під проводом ген. А. Власова, що відбулась 14 листопада 1944 року, підтримані рейхсфюрером Г. Гімлером, викликали спротив, насамперед, тих народів, яких збирались «ощасливити» у новій Російській Імперії без Сталіна і комуністів. Еміграційні осередки практично всіх неросійських народів у Німеччині категорично відмежувались від спроб великодержавницького російського КОНР стати на чолі «визвольної боротьби» [8,9].

Еміграційні осередки представляли білорусів, грузинів, горців Кавказу, татар, туркестанців, донських і кубанських козаків тощо. Вони опирались на реальну військову силу, переважно, на допоміжні військові формування — добровольчі батальйони. Ці батальйони воювали на Східному, а потім і на Західному фронтах, несли патрульну і поліційну службу, боролись з партизанами в тилу. Незважаючи на розпорошеність серед німецьких частин, на той час це була досить потужна сила — в 1942 році в добровольчих батальйонах під загальною командою ген. Е. фон Кестрінга (колишнього ген. лейб-гвардії кавалерії Царської Армії) знаходилось понад мільйон вояків. Серед них було біля 220 тис. українців, так званого Українського Визвольного Війська (УВВ), що мало відзнаку у вигляді золотого тризуба на тлі блакитного щита [1,10].

В кінці 1944 р. німецькі влади, нарешті, погодились з необхідністю формування Національних комітетів народів, що втратили свою незалежність при військовій агресії більшовиків на початку 20-х рр. Чільна роль у цьому процесі відводилась українцям. Відзначимо, що ще у довоєнній Польщі українська військово-політична еміграція, зокрема, начальник оперативного відділу, а потім начальник Генерального штабу Армії УНР, ген. П.Шандрук, віце-міністр, а потім міністр закордонних справ Уряду УНР, проф. Р.Смаль-Стоцький та інші офіційні особи тісно співпрацювали з грузинською, азербайджанською, татарською та іншими громадами в «Прометеївському русі», основним завданням якого було звільнення народів від гніту червоної Росії [11].

Восени 1944 р. німецькі державні посадовці Третього Рейху звільнили з концентраційного табору Саксенгаузен полк. Андрія Мельника, Степана Бандеру та ще деяких українських політичних діячів і запропонували їм співпрацю.

Зібравшись на окрему нараду, всі тодішні політичні лідери, а між ними Президент УНР Андрій Лівіцький, гетьман Павло Скоропадський, голова ПУН і ОУН Андрій Мельник, голова ОУНр Степан Бандера, ген. Омелянович-Павленко та ще кілька осіб, обрали своїм речником для переговорів з представниками Третього Рейху полк. Андрія Мельника. Свідомо поставивши високі вимоги, на які німці не були готові погодитись, А.Мельник від імени всього тодішнього українського політичного світу відмовився продовжувати переговори. Переговори натомість були продовжені з представниками українських громадських організацій та установ за згодою діячів УНР.

З ініціативою організації Українського Національного Комітету (УНК) перед німецькими владами виступив Президент УНР в екзилі А. Лівіцький. Скорочено поставлені ним перед УНК завдання були наступними:

- шукати шляхів порятунку української політичної еміграції та численних діячів, яким пощастило втекти від більшовиків;

- перебрати від німців турботу про сотні тисяч вояків різних українських формувань збройних сил Німеччини, особливо Дивізії «Галичина», котру в разі капітуляції німців можна повернути проти більшовиків.

Враховуючи значні політичні розбіжності в тодішньому національно-визвольному русі України, як основну кандидатуру на голову УНК А.Лівіцький запропонував далекого від політики ген. П.Шандрука, якого всі знали як доброго військовика. Переконаючи його виконати «...цю небезпечну роботу, не маючи перспективи», А.Лівіцький говорив: «Чи можемо ми дозволити, щоби наші сміливі вояки — справжній скарб для української справи — загинули? Як вояк, ви маєте це не тільки розуміти, але й відчувати» [1, 10].

Ген. П.Шандрук прийняв пропозицію Президента А.Лівицького, хоча добре розумів, що «...вимушене співробітництво з німцями сприйматиметься ворожо, виглядатиме незрозумілим на останньому етапі війни...» Робота розпочалась з узгодження позицій з українськими політичними лідерами полк. А.Мельником, С.Бандерою (повністю підтримали кандидатуру ген. П.Шандрука і програму УНК), гетьманом П.Скоропадським (не заперечував проти співробітництва, хоч збирався особисто очолити Комітет). Паралельно проводились консультації з представниками грузинської (д-р. М.Кедія, М.Цомає, кн. В.Андронніков, д-р. Алчибая), білоруської (Президент Р.Астрауський), козацької (ген. О.Краснов-молодший, ген. В.Глазков) та інших громад. Неросійські еміграційні осередки прийняли рішення про всесторонню співпрацю з українцями і про категоричне заперечення підпорядкуванню організованому ген. А.Власовим проросійському КОНР.

Подальші події показали, що, незважаючи на тиск всемогутнього відомства рейхсфюрера Г.Гіммлера (Міністерство східних територій Третього Райху на чолі з А.Розенбергом підтримувало ідею самовизначення поневолених Росією народів), лідери національних громад таки дотримались вибраної позиції. Наприклад, один із керівників грузинської еміграції д-р. М.Кедія після відомого протесту, поданого всіма кавказцями міністру А.Розенбергу, на зустрічі з ген. А.Власовим в присутності обергрупенфюрера СС Е.Кальтенбруннера і начальника СД Олендорфа був не менш категоричним. На пропозицію високопоставлених німецьких чинів формувати уряд «вашої російської батьківщини» під керівництвом ген. А.Власова д-р М.Кедія відказав, що в нього є своя батьківщина і «не для того ми воювали на вашій (німецькій — *прим. авт.*) землі, не для того втратили майже 50 тисяч наших товаришів, щоби повертатись назад під руку Москви...» [1,9].

Незважаючи на критичне становище на фронтах, справа затвердження УНК затягувалась. Німецька сторона все ще не була готова прийняти вимоги українців. Ген. П.Шандрук так формулював статус Дивізії «Галичина»: «Дивізія має бути під командуванням українців, а всіх вояків українського походження, що добровільно або примусово увійшли в підрозділи Німецької Армії, слід вилучити та вмістити у виключно українські формування». Далі йшли вимоги про український прапор, форму, відзнаки, присягу на вірність Україні, звільнення українських лідерів С.Бандери, полк. А.Мельника, проф. Р.Смаль–Стоцького та інших з–під арешту, а також звільнення тисяч рядових українських патріотів з концтаборів. Акцентувалась увага на свободі преси, зборів і, головне, на офіційній відмові Німецького Уряду від будь–яких посягань на українські території [10,12].

Другим «важким» питанням було підпорядкування УНК російському КОНР. 3 січня 1945 р. на зустрічі в Міністерстві зовнішніх справ Німеччини радник Б.Хілгер (крім ген. П.Шандрука, були присутні самі німці: д–р. Ф.Арльт, полк. Л.Вольф, оберфюрер СС Е.Крюгер, радник д–р. Фішер) поставив питання руба: без визнання верховенства ген. А.Власова УНК не буде засновано. Відповідаючи, ген. П.Шандрук на початок послався на політичну невідповідність вимоги радника Б.Хілгера рішенням Празької конференції КОНР, де було задекларовано суверенітет України. Далі категорично сформулював загальну позицію УНК: «Ані я не піду на це, ані жоден з українців, гадаю, не погодиться визнати КОНР. Ніхто з нас не хоче потрапити з–під ярма червоної Москви під ярмо білої. Ми не є нація росіян, ми — нація українців» [1].

Практично нічого не дала тривала розмова ген. П.Шандрука віч–на–віч з ген. А. Власовим. Вона тільки ще раз підтвердила непримиренність їхніх позицій. На завершен-

ня розмови ген. П.Шандрук пообіцяв лише прислати зв'язкового для координації антибільшовицьких дій. Після цього він не мав ніяких контактів з ген. А.Власовим і КОНР.

На той час було сформовано основну структуру УНК: голова — ген. П.Шандрук, заступники — проф. В.Кубійович і д-р. О.Семененко, помічники — ген. О.Вишинський і майор Я.Фартушний, військова рада — ген. М.Омельянович-Павленко, штаб — полк. А.Валійський, шеф канцелярії — Д.Бакум, керівник постачання — О.Шандрук-Шандрушкевич та ін. [12].

(Закінчення у наступному числі)

Посилання

1. Шандрук Павло. Сила доблесті. Мемуари / Пер. з англ., передмова Р.Смаль-Стоцького. — К.: Вища школа. — 1999. — 238 с.
2. Українська журналістика в іменах. Матеріали до енциклопедичного словника / За ред. М.М.Романюка. — Львів, 2000. — Вип. 7. — 488 с.
3. Шандрук Павло. За Державність. — 1930. — ч. 2. — С. 202.
4. Середницький Ярослав. Польсько-український наступ на Київ 1920 року// Самостійна Україна. — 2000. — ч. 4 (478). — С. 38–42.
5. Залізний стрілець. Газета 3-ї Залізної Дивізії (Калиш, табір інтернованих вояків Армії УНР) — 1921–1922 р. — ч. 4 (46).
6. Українська журналістика в іменах. Матеріали до енциклопедичного словника / За ред. М.М.Романюка. — Львів, 1999. — Вип. 6. — 472 с.
7. Українсько-московська війна 1920 року в документах / Впорядник П.Шандрук. — Варшава, 1933. — Праці Українського наукового інституту. — Т.15, сер. іст. Кн. 2. — 401 с.
8. Шандрук Павло. Правда про 1-шу Українську Дивізію і Українську Національну Армію// Вісті комбатанта. — 1965. — ч.1 (17).
9. Квицинский Ю.А. Генерал Власов: Путь предательства. — М.: Современник, 1999. — 320 с.
10. Гунчак Тарас. В мундирах ворога. — К.: Час України, 1993. — 208 с.
11. Serednicki Antoni. Ofensywa na Kijow w roku 1920// Studia z dziejow Rosji i Europy Srodkowo-Wschodniej. — 1994. — т. XXVIII. — S. 35–55.
12. Українська Дивізія «Галичина». Історико-публіцистичний збірник / Ред. — упорядники М.Слабошпицький, В.Стеценко. — Київ–Торонто: ТОВ «Негоціант-Плюс», 1994. — 198 с.

*Василь Томків
Болтон (Англія)*

60-ЛІТТЯ ХОРУ ОБ'ЄДНАННЯ УКРАЇНЦІВ У ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ «ДНІПРО»

(Продовження. Початок у ч. 2/2006)

Проте процеси створення хору сягають до тих Богослужінь, які відбувалися недалеко місцевости Фелькермаркт. Це був терен Запасного Полку 1 УД УНА, в рядах якого було багато православних і, за даними в спогадах ген. М.Крата (див. «Українська православна громада в Італії», журнал Братства кол. Вояків 1 УД УНА, Мюнхен, 1965), серед них була велика радість, бо між прибулими воюками УЛС був православний священик — Ієромонах Йов (Скакальський). Вже тоді був організований нашвидкоруч хор, і о. Йов відправляв Богослужіння в бойових обставинах.

Великдень у 1945 році припадав (за юліянським календарем) саме на день капітуляції Німеччини. Але на терені становищ Запасного Полку Дивізії о. Йов у Великий Четвер ще відправляв «ранню» з читанням 12 Євангелій...

І, як далі читаємо у вищезгаданих спогадах ген. М.Крата, — як у таборі Белярія, так пізніше і в таборі Ріміні не було будь-яких антагонізмів ані між священиками, ані між вірними обох церков — УГКЦ і УАПЦ — синами однієї

Матері України. Наприклад, щоб побудувати церкви — католицьку і православну — трудилися старшини, підстаршини і вояки піонерського куреня і варстатової сотні, а прекрасні ікони Спасителя і Божої матері з українською орнаментикою на ризах намалював артист-маляр Володимир Каплун (католик), за що його згадувано з вдячністю...

Петро Савицький

Про першого диригента православного хору дещо ширше довідуємося з книги д-ра Василя Вериги п.з. «Під сонцем Італії» (Наукове Т-во ім. Т.Шевченка, Торонто, Нью-Йорк, Париж, Сідней, 1984), де сказано, що «користаючи з того, що між старшинами був д-р Петро Савицький, український вчений, який ще до війни писав свої наукові праці також англійською мовою, — українська команда доручила йому написати відповідне письмо-меморандум із в'ясненням, чому і як постала українська Дивізія «Галичина». Це д-р Савицький зробив вповні задовільно...»

Богослужіння правилися з такою красою, яку рідко можна зустріти в наших церквах на чужині і, як розповідає ген. М.Крат, «з неприхованою приємністю розказували мені деякі учасники Служби Божої, що відбувалася в таборі в Белярії в свято Вознесіння, що припадало в четвер 14 червня 1945 р. Його відправляв о. Ієромонах Йов для понад 2000 людей, що стояли під голим небом. Враження від цієї першої Служби Божої мало бути справді сильне, щоб залишити спомин про нього протягом кількох десятків років».

Поруч із православним діяло два інші хори — один під керівництвом Степана Гумініловича, який з неймовірним

успіхом виступав як перед таборовим вояцтвом, так і (пізніше) поза табором, як для більших англійських військових частин, так і для німецьких полонених, гідно репрезентуючи українську культуру. Другим керував Ярослав Гавриляк, який у своєму репертуарі мав спів греко-католицької Літургії і був окрасою Божих Служб своєї Церкви. Але, як і хор Кліша, виконував світські пісні. На Зелені Свята всі ці хори виступили спільно перед таборовою громадою з великим успіхом.

Але надійшли тривожні дні серпня 1945 року, і над табором українських полонених нависла загроза його передачі в руки советської репатріаційної місії. Це ж бо все ще був час, коли після перемоги над Німеччиною західні союзники «чесно» дотримувалися ялтинських домовленостей і на вимогу Москви ані на хвилину не завагалися видати червоним союзникам власовські групи на неминучу смерть. «Чи зроблять вони те саме з Дивізією?» — не один ставив собі таке питання. Адже на вимогу советської місії 14 серпня англійці вивезли з табору ген. М.Крата і понад 30 інших старшин, бо, мовляв, агітують вояцтво проти «повернення на рідину». Новим комендантом табору призначено полк. Порфірія Силенка, але згодом і його з групою 38 старшин вивезено з табору. Це вже було умисне старання обезголовити українське вояцтво і, коли новий комендант сотн. Андрій Сакович дав зрозуміти советській місії, що український табір є під військовою юрисдикцією англійського, а не советського командування, його разом з новими полковими вивезено з табору.

Загрозливе становище ставало нестерпнішим з кожним днем, і коли ген. Ф.І.Голічев на чолі своєї військової варти хотів увійти до табору, зібране біля вхідної брами вояцтво не впустило його всередину. Ще вчора (23 серпня 1945 р.) він прогулювався по таборі, неначе десь на своєму полігоні

під Москвою, а тепер... Він звертався до присутніх англійських вартових і кілька разів підходив з ними до брами, але... Українське вояцтво стояло муром, і він, ображений і розсерджений, відійшов до британської команди.

На подальші події довго чекати не довелося. Десять перед полуднем до брами під'їхав транспорт з харчами для полонених, але цим разом британські вартові не впустили його до табору. Все це діялося на очах усіх таборовиків, а напруження зростало: «Невже ж схочуть нас голодом змусити підпорядкуватися бажанням советського генерала?» — питалися таборовики. Адже було зрозуміло, що це робота советської репатріаційної місії, яка інформувала, що «причиною революції є голодовий стан у таборі». А коли прибув британський головнокомандуючий усіма таборами полонених ген. бригадир Аллен П.Блок, до нього покликали новопризначеного коменданта табору сотн. Савелія Яськевича, і він запитав його: «Чого вимагають таборовики?» Яськевич запевняв, що заворушення в таборі настало не через голод, а тому, що таборовики стали в обороні своїх старшин, яких британці вивозять з табору на вимогу советської репатріаційної місії. Але генерал хотів у тому сам переконатися і на запевнення сотн. Яськевича, що йому нічого не загрожує ген. Блок разом із сотн. Яськевичем спокійно перейшлися дорогою, по обох боках якої виструнчене вояцтво вітало його військовим салютом. Всюди були тиша і спокій. А вертаючись, генерал ще запитав через перекладача: «Їсти маєте що?» — «Маємо» — відповіли полонені, хоч у даному випадку рубом стояло не питання напівголодової пайки, а радше, щоб відв'язатися від настирливості советської місії. Вийшовши з табору, ген. Блок не дав ніякої обіцянки, але советська місія більше на терен табору не входила, а допити відбувалися поза

табором. (Докладніше про ці події див. вищезгаданий твір В.Вериги «Під сонцем Італії», ст.ст. 131–168).

Але ще був інший фактор, який, на нашу думку, дуже вплинув на долю українських полонених. Ще в перші дні липня до табору прибули з Риму священники УГКЦ о. Богдан Ваврик і о. Іван Біланич, що було першим контактом із зовнішнім світом. А через місяць табір відвідали о. Володимир Дзьоба і о. Мирослав Любачівський. Вони привезли не лише розумну розраду, добре слово і батьківську любов, але також, завдяки їм, пішли вістки у західний світ про перебування української Дивізії в Белярії. Адже між табірниками було багато таких, що мали рідних у Північній або Південній Америці, і в цю лиху годину було надзвичайно важливо, щоб такі контакти діяли між рідними. Бо ж немає нічого ціннішого, як тепле слово, почуте у важку хвилину. А що вже говорити про листа (наприклад) із США, що його одержував український полонений за колючими дротами! Саме це мали на увазі українські священники, які поверталися з Белярії до Риму, де перебував також Архієпископ Іван Бучко. І хоч на потоки листування і всілякої іншої допомоги довелося трохи почекати, але ці контакти з українцями у західному світі, а також мужня постава табірників, як і чимало інших факторів, головню багатогранна освітня і культурна діяльність, високо підняли рівень національної свідомості табірників.

(Продовження у наступному числі)

*проф. д-р Михайло Роман
Пряшів (Словаччина)*

ДОЛЯ УКРАЇНСЬКИХ ЕМІГРАНТІВ У СЛОВАЧЧИНІ

В кінці минулого року у Пряшеві відбувся перший науковий колоквіум, який ставив собі за мету розглянути проблему російської та української еміграції у Східній Словаччині в 1918–1945 роках. Із багатьох доповідей ми обрали виступ проф. д-р Михайла Романа, який розглянув та оцінив діяльність одного з українських діячів Маріяна Мацієвича.

Серед багатьох українських емігрантів, які опинилися в Східній Словаччині після поразки української національної революції — Української Народної Республіки та її армії — був Маріян Мацієвич. Лише на Східній Словаччині в період між двома війнами в руських народних школах працювало майже 40 учителів, які походили з України, кілька викладали в словацьких гімназіях та інших середніх школах краю. Ми не згадуємо лікарів, інженерів, артистів, техніків, агрономів та людей іншої професій, які працювали в нашій області. Люди досі пам'ятають педагогічну майстерність таких педагогів, як Юрій Геровський, Іван Панькевич, Орест Онуляк, Остап Зелік, Корній Заклинський, Микола Мерлан, Михайло Вацлавський, д-р Мельник, д-р Фришцин, Олександр Любимов, Юрій Тимошук, Маріян Мацієвич та інші. Більшість із них походила із Західної України, і

були це високоосвічені люди, які дуже швидко пристосувалися до порядків ЧСР, вивчили словацьку або чеську мову і мало хто знав про їх походження. Ми маємо намір трохи докладніше розповісти про М.Мацієвича, вихідця з Західної України, бо він цього заслуговує.

Маріян Мацієвич народився 26.04.1881 р. у Воютечиху. Закінчив Львівський університет, працював професором у гімназіях Львова, Стрия та Самбора. Одружився з Фаустиною (1905), було у них двоє дітей — Олег і Яна. Під час Першої світової війни він став солдатом не польської армії, а Січових Стрільців, потім — офіцером Галицької національної армії та національної армії УНР, де здобув звання капітана. Після поразки УНР та її армії він опинився в ЧСР, табір Йозефов, звідки потім переїхав у Пряшів і від 31.08.1921 став викладачем спочатку тимчасовим та після здачі державного іспиту із чехословацької мови (1925) дефінітивним професором Першої словацької гімназії ім. П.Й.Шафарика. Ще до його приїзду у цій гімназії викладав колишній професор Коломийської гімназії Григорій Тимошук, член Української Народної Ради, але той 1924 року кудись виїхав. Одні кажуть, що повернувся додому, але нам не вдалося встановити — в Польщу чи в Україну, і яка доля його спіткала. За Маріяном скоро приїхала і його дружина з дітьми.

Маріян Мацієвич одержав чехословацьке громадянство і військове звання капітана чехословацької армії (1926). В словацькій гімназії викладав російську, німецьку, латину, грецьку, польську і українську мови як обов'язкові або факультативні предмети, був директором бібліотеки гімназії. Крім свого основного навантаження в гімназії, він ще викладав протягом багатьох років російську, німецьку та інші школи й в дальших гімназіях

та середніх школах міста Пряшів. Був директором дворічної школи торговельної «Sancta Maria», єдиної школи в Східнославацькоу краї.

Маріян Мацієвич зарекомендував себе не лише як чудовий і ерудований викладач, як прекрасний організатор, але і як здібний оратор. Не дивно, що зразу його було залучено до культурно–освітньої діяльності міста і області. Він читав лекції в рамках «Матіці словенськей» і Червоного хреста. Найчастіше читав лекції на теми: «Т.Г.Масарик і російська культура і література», «Російська література 19 століття», «Українська література і Т.Г.Шевченко».

Оскільки в 20–х роках минулого століття відчувалася велика потреба видати підручники з російської мови і літератури для словацьких гімназій та інших типів середніх шкіл, то Маріян Мацієвич взявся за цю справу. Він написав і видав такі підручники: «Грамматика русского языка» (Братислава, 1924), «Правила русского языка» (Прешов, 1928), «Справочник по русской литературе» (Прешов, 1928). Треба віддати шану винахідливості М.Мацієвича, що до «Справочника» він уміло включив художні тексти і літературні портрети І.Котляревського та Т.Шевченка як українських авторів.

В кінці 20–х рр. М.Мацієвич вже здобув високий авторитет серед гімназіяльних професорів міста Пряшева. Тому не дивно, що греко–католицький єпископ Павло Гойдич, під опікою якого була Руська греко–католицька учительська семінарія, запросив Маріяна Мацієвича на посаду директора цієї школи. М.Мацієвич дав згоду і від 1 вересня 1929 р. став директором учительської семінарії. Це вперше в історії цієї церковної школи, яка виникла 1903 р., що її директором став не священник, а

цивільна особа, до того ж український емігрант, людина українського походження. Для М.Мацієвича настав новий період у його житті. Він цілком віддався цій праці. Навів порядок, дисципліну, добився, щоб вперше в історії цієї установи вивчалася українська мова і література. В семінарії мовою викладання була так звана пряшівська російська мова, або язичіє. Він дбав, щоб викладачі викладали літературною мовою, російською або українською, і гостро виступав проти язичія. Вимагав від студентів, щоб розмовляли між собою лише літературною українською мовою (принаймні діалектом) або російською, але не язичієм. Плекав гордість на школу, запровадивши носіння капелюха з написом «РУС», що означало абрєвіатуру Руська учительська семінарія та одночасно й національну приналежність до руського походження. Вимагав, щоб на урочисті збори дівчата та хлопці носили українські вишивані сорочки, в репертуар співацько-танцювального ансамблю увів українські народні пісні й танці та організував вперше на терені Словащини виставу українською мовою — оперету «Наталка Полтавка», яку виконали професори та студенти семінарії. Оперета користувалася великим успіхом і йшла потім кілька разів на сцені словацького театру та вистави йшли і в інших районних містах області. Так І.Котляревський вперше заговорив до словацького читача рідною мовою. Можна твердити, що М.Мацієвич поступово українізував не лише учительську семінарію, але допоміг єпископові Павлу Гойдичу, щоб українське слово проникло і в дальші церковні школи. Єпископ Павло Гойдич був прихильний до української мови і культури, адже він певний час був ігуменом монастиря у Малому Бережному, потім монахом у Крехові та зустрічався з архієпископом А.Шептицьким, який на нього позитивно впливав.

Маріян Мацієвич пішов ще далі. Він разом з Іриною Невицькою та іншими національно свідомими українцями заснував Товариство «Просвіта». Шкода, матеріальні труднощі не дозволили розгорнути роботу цієї організації до такої міри, як це було в Галичині чи на Закарпатті, але і так ця робота пробудила інтерес до українства. Зокрема, її орган — газета «Голос народа», яка виходила майже два роки, виконала велику національну справу. «Просвіта» проіснувала до 1943 року.

М.Мацієвич разом з єпископом Павлом Гайдичом заснували професійну організацію українських вчителів під назвою «Наша школа», яка видавала журнал під такою ж назвою. М.Мацієвич як виконавчий голова Товариства «Наша школа» (почесним головою був єпископ Павло Гойдич) та головний редактор журналу тісно співпрацював з викладачами Українського вільного університету в Празі та Високим педагогічним інститутом ім. М.Драгоманова. Подбав, щоб деякі викладачі семінарії склали іспити в цих вищих закладах. Цікаво, що в тій же семінарії була й друга професійна організація, яка видавала журнал «Русская школа». Так в одній школі були дві мовні, національні і культурні орієнтації, які між собою «воювали» за студентів і широку громадськість. Маріян Мацієвич, будучи її директором, був змушений докласти багато зусиль і тактики, щоб їх приборкати до такої міри, щоб не дійшло до відвертої боротьби, яка б припинила діяльність школи. Це йому вдавалося. Частина вчителів йшла за ним, але частина — проти нього.

Є певні ознаки, що М.Мацієвич контактувався з ОУН. До Пряшева мав намір приїхати і провідник ОУН Євген Коновалець. В архівах Пряшева є чимало матеріалів, які свідчать, як поліція готувалася до його приїзду. Е.Коно-

валець врешті не приїхав, але М.Мацієвич поїхав до Праги. Чи там він з кимось з ОУН зустрівся, поки що не відомо.

Зрозуміло, що його діяльність і підтримка українства на Пряшівщині не сподобалась русофілам, карпатроссам та й словацьким націоналістам. Викладачі семінарії (на жаль, серед них і священники) і карпато-руська преса, словацька націоналістична преса розпочали поширювати на нього різні наклепи, мовляв, заводить українську гангрену, бере хабарі, краде гроші тощо. Дійшло аж до суду, але суд відкинув обвинувачення за браком фактів. М.Мацієвич опинився під сильним психологічним тиском, адже дотепер користувався великим авторитетом, і раптом одразу така «пляма». Невідомо з яких причини він виїхав до Праги, і там його знайшли вбитого в готелі «Royal» 14.10.1931. Виникають питання: чи скінчив життя самогубством, чи хтось його вбив, адже М.Мацієвич активно працював для української справи. Тодішня версія стверджувала, ніби покінчив життя самогубством. У мене все ж виникає думка, чи не була це справа рук НКВД, бо це нагадує вбивство С.Петлюри чи С.Бандери та інших українських активістів.

Як би там не було, українська справа втратила велику людину. Вогник українства, яке він запалив у Пряшеві, весь час тлів чи горів і розпалився в 50-х роках, в період українізації Пряшівщини. Тому заслуговує на нашу пошану і подяку.

ЛЮДОЛОВИ ХХ СТОЛІТТЯ: «ЧОРНИЙ ВОРОН» НА ОКОЛИЦІ ПРИЛУК

(Закінчення. Початок у ч. 4/2005, ч. 1–2/2006)

4. Правда про амністію

Після смерті Сталіна в Кремлі почалась битва за владу — один клан «з'їдав» свого супротивника. «Згряя» Берії — Маленкова «з'їла» «згряю» Жданова — Кузнецова, а потім московські політичні «згряї» почали «загризати» своїх ставленників у країнах так званої «народної демократії». Московські шакали знищили генерального секретаря компартії Чехословаччини Рудольфа Сланського, міністра закордонних справ Румунії Анну Паукер, більшість активність Угорщини, Болгарії, Польщі... На політичній поверхні радянської імперії опинилися Хрущов і Маленков: Хрущов став лідером комуністичної партії, а Маленков очолив уряд. Кат Берія теж не дремав, він поспішав вчинити державний переворот. У Берії була сила каральних органів і не вистачало популярності в народі. І тоді шеф таборів і тюрем оголосив усім карним злочинцям амністію. З таборів і в'язниць додому поверталися злочинці, країною пронеслося незвичне досі слово: «амністія». Але ця амністія стосувалася тільки злодіїв, а політичні в'язні залишалися в гулагівських таборах.

Перша в Союзі амністія 1953 р. була масовою, і через нестачу дармової робочої сили призупинилося будівництво «великих будов комунізму» — Сталінградської та Куйбишевської гідроелектростанцій. Перша амністія була ідео-

логічною підготовкою КГБ до державного заколоту. Берія тоді негайно здійснив особисту поїздку до Західної України. За результатами свого візиту до Львова хитрий провокатор надіслав до президії ЦК КПРС спеціального таємного листа, в якому приховано засуджував ганебну національну політику на Україні тодішнього партійного керівництва на чолі з Хрущовим. Таємний документ від 27 травня 1953 року називався: «Про становище в Західній Україні». Партійні органи України підтримали тезу Берії. Ось тоді Хрущов і почав зносити голови українським партійним «босам». Першим злетів з посади перший секретар ЦК Компартії України Леонід Мельников. Його відправили до Казахстану на «перевиховання», а по всій імперії почалися арешти кагебістів, прихильників Берії. Сам кат уже був розстріляний.

Хрущов оголосив другу амністію, цього разу політичним в'язням. Додому з таборів верталися тисячі політв'язнів-комуністів. Безпартійні продовжували перебувати в таборах. Я, молодий журналіст, сидів у переповненій залі міського театру. Читали закритий лист ЦК до партії про сталінські репресії. Тиша неймовірна. І раптом слова вироку: Берію, Меркулова, Деканозова, Мешика... розстріляти. Катам дали по заслугі, але сьогодні Москва декого з них вже тихенько реабілітувала...

А згодом прийшла хрущовська «відлига», проте сотні тисяч політичних в'язнів, які боролися проти імперії і диктатури Сталіна, залишалися в таборах і в'язницях. Прості люди дякували Микиті Хрущову і не підозрювали, що поряд з ейфорією про чуйність до народу нового радянського правителя в країні продовжуються арешти людей за політичними мотивами. У той час я став свідком дивного арешту. Я працював у редакції міської газети і по роботі часто відвідував друкарню. Там завжди вітався з молодим

смаглявим чоловіком, який готував свинцевий сплав до лінотипу. Цього простого, скромного робітника усі поважали. Його звали Олександр Тріпоченко. Одного літнього дня хрущовської «відлиги» київське радіо передало спогади французького ветерана Руху опору під час минулої війни. Командир партизанського загону повідомив радіослухачам, що в його загоні був відважний партизан з України і назвав ім'я і прізвище Олександра Тріпоченка з Прилук. Ветеран-француз розповів, що хлопець з України був сміливцем і вночі сам, незважаючи на посилену охорону важливого моста, підірвав його. За цей героїчний вчинок командування Руху опору нагородило Сашка іменним пістолетом.

Місцеве КГБ негайно провело обшук і заарештувало господаря. Місцеві журналісти хотіли заступитись за свого колегу по друкарні, та їм пригрозили. Хлопця-партизана Франції відправили в табори — тепер уже хрущовські...

Після невеликої «відлиги» імперії СРСР знову ставала на рейки сталінізму. Репресії продовжувались до самого краху імперії.

5. Людолови ХХ століття

Я написав спогади далекої пори про сталінські репресії в моєму рідному місті, на його робітничій околиці Загреблі. Це розповідь-спомин про 9 моїх сусідів, які жили поруч зі мною на моїй вулиці. Усі вони загинули в гулагівських таборах. Проте події тієї далекої пори, які відбувалися в моїх провінційних Прилуках, характерні для усієї советської імперії. Мільйони людей моєї України загинули на Соловках, Колимі, Печорі, Воркуті... Світла пам'ять про них у прийдешніх поколіннях мого народу буде вічною.

В мене у руках страшна книга, назва її — «Біломор-Балтійський канал ім. тов. Сталіна», випущена книга в

1934 році під редакцією Максима Горького. Писали її продажні советські письменники—брехуни Олексій Толстой, Михайло Зощенко та їхня братія по перу... Книга вийшла накладом в 10 тисяч примірників. Призначалася вона лише для партійних і державних активістів. На яскравих прикладах підневільної праці мучеників—в'язнів влада хотіла показати «пафос» комуністичного перевиховання мас. Мільйонний могильник—канал трубадури НКВД називали соціалістичною школою нового життя. Мета могильника — «перекувати» вчорашніх злочинців і куркулів у свідомих громадян соцсупільства. Багатотиражна газета, яка виходила на будівництво каналу, так і називалась: «Перековка». В цьому гігантському гулазі в'язні лопатами «гризли» мерзлу карельську землю і знаходили там смерть. Більшість з них були з України. Та вже на першій сторінці страшної книги — Указ Президії Верховної Ради СРСР про нагородження керівників НКВД та будівництва каналу орденом Леніна. Катам—людоїдам імперія Сталіна видала найвищу державну нагороду. Ось прізвища тих, хто їх отримав (подаю за книгою):

1. Ягода.
2. Бергман.
3. Коган.
4. Рапопорт.
5. Фірін.
6. Фіріновський.

А далі йде опис—брехня і розповіді учасників будівництва каналу, про те, як вони з карних злочинців і куркулів стали справжніми будівниками комунізму.

І досі в моїй старечій пам'яті дивні події далекого часу. На відомому XX з'їзді партії Хрущов оголосив, що Сталін

хотів всіх українців, які у війну проживали на окупованій німцями України, вислати до Сибіру та Крайньої Півночі. Та комуністи тоді цю новину свого нового лідера сприйняли, як звичайну політичну гіперболу, мета якої — якнайбільше очорнити Сталіна. Та це було зовсім не так, це була правда. Про це свідчать таємні документи... У червні 1944 року, в розпал війни, за наказом вождя, Берія і маршал Жуков видали спеціальний таємний наказ. У ньому говорилося, що після збирання восени врожаю почати виселяти на північ, у першу чергу жителів Вінницької та Полтавської областей. Тодішнє НКВД уже готувалося здійснити цю акцію, але здійснити цей злочин тоді тиран Сталін не зміг. За словами Хрущова, для цієї акції у Сталіна не вистачало товарних вагонів. Українці — це не кримські татари, тут, мовляв, потрібна велика маса залізничних ешелонів, а йшла війна. Але тодішній лідер Хрущов сказав тільки половину правди. Сталін і його кати відшукали б у достатній кількості «товарняки», але вождь боявся йти на ризик. В Західній Україні в той час Українська Повстанська Армія (УПА) проводила запеклі бойові операції. Під ногами сталінських опричників «горіла» земля, і Сталін боявся, що висилка українців з України викличе народний гнів, і національно-визвольна війна перекинеться із Західної на Східну Україну. А війна з Гітлером була занадто важкою. Тоді мене, мою сім'ю і всіх людей, які проживали на окупованій німцями території, врятувала легендарна народна УПА.

Із закритого листа ЦК я тоді дізнався і ще про одну історичну правду, яку і досі не знає широкий загал. Йдеться про сталінські репресії. Німецька розвідка пильно стежила за подіями в СРСР. Гестапо побачило, що Сталін безцеремонно вибиває партійні кадри, вирішило скористатись із цієї нагоди. Німецька розвідка вирішила «під шумок» руками Сталіна вибити військові кадри свого потенційного про-

тивника. З цією метою гестапівці застосували древній китайський метод. Гестапо виготовило гарні фальшиві документи на провідних радянських воєначальників, і цей компромат підкинуло союзникові Сталіна — тодішній Чехословаччині. Президент Бенеш з добрих міркувань німецьку фальшивку поспішно переслав до Москви. Сталін «клюнув» на приманку гестапо. Почалися репресії проти військових. За таємною статистикою їх тоді вибили 47 тисяч: від командармів до командирів полків. У першу чергу, гестапо прибрало небезпечних радянських полководців: маршалів Тухачевського, Єгорова, командармів Якіра, Уборевича. Потім знищили Блюхера, Корка, Базидевича... В СРСР гестапо залишило у спокої маршалів Ворошилова, Будьонного, Тимошенка. Це були безграмотні сміливці—«рубачи», які не розуміли стратегії сучасної війни і не становили загрози для Німеччини. Їх гестапо добре знало і не чіпало. Маршал Тимошенко на посту наркома оборони СРСР не раз стверджував, що заміна трьохлінійних гвинтівок на автомати не потрібна. На його думку, автомат — це зброя гангстерів, а не стрільців в окопах...

Почалася радянсько-німецька війна, і тоді вже в перші місяці виявилось, що в радянській армії не вистачає навіть гвинтівок, а автомати тільки запустили у виробництво. І тільки восени 1942 року на фронті з'явилися перші кадри до самого початку війни. Тому нічого дивного, що на фронті корпусами і дивізіями командували вчорашні командири рот та батальйонів...

Після смерті Сталіна на Україні репресії продовжував конотопський єврей генерал КГБ Леонід Мешик. У закритому листі ЦК Хрущов повідомив, що його розстріляли разом з Берією і його соратниками.

Я пережив страшну епоху сталінщини з дикими репресіями і національним гнобленням. Сталін був хитрим і

підлим тираном. Багато затурканих людей і досі його не «розкусили» і вірять «вождю». Сталін уміло створив у своїй імперії атмосферу страху і покори. Йому вірили. Хрущов у закритому листі ЦК навів конкретний факт. Під час розстрілу командарма Якіра, той встиг крикнути: «Да здравствует товарищ Сталин». Сталіну про це повідомили, і вождь коротко прошептав: «Сволочь». Сталін і його масони з Кремля і Комінтерну винайшли хитру ідеологічну тезу. Себе і штучно створений советський народ вони називали «прогресівним человечеством». Усіх, хто виступав проти них, називали «фашистами». І це в той час, коли вся країна перетворилася на суцільний гулагівський табір. Над своєю імперією Сталін і його сталіністи повісили надійну «залізну завісу». Хтось на Заході тоді СРСР охрестив імперією зла. Та й досі багато вчорашніх «совків» люто ненавидять незалежну державу Україну і тихенько плачуть за Сталіним... І досі більшість затурканих ветеранів війни не можуть усвідомити, що вони під час світової війни на своїх багнеттах несли звільненій ними від гітлеризму землі сталінські кайдани. Європа це раніше зрозуміла, та радянські танки душили свободу на вулицях Берліна, Варшави, Будапешта, Праги... Вже під час хрущовської відлиги радянські війська разом з кагебістами в Новочеркаську розстріляли мирну демонстрацію робітників, які вимагали лише підвищення заробітної платні. Отже, сталінізм діяв протягом усієї післявоєнної історії советської імперії. Сталіністи вже сьогодні піднімають голови і всіх, хто виступає проти них, знову називають фашистами. Та Правда переможе.

Боже, заступись за Україну. Не допусти, щоб лихо знову повернулося на рідну землю!

Прилуки — Київ — Літки, 2002 рік

*З 95–літтям
Івана Мазуренка (Канада)
та з 80–літнім ювілеєм
Петра МИРОНЮКА (Україна)*

Вітаємо найсердечніше і найщиріше. Бажаємо нашим друзям доброго здоров'я, сил, витривалості, подальшої творчої наснаги та всього найкращого.

На многії літа!

*Редакція журналу
«Самостійна
Україна»*

ВИБОРЧІ ЗБОРИ ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА»

В суботу 13 травня ц. р. у Новому Саді, в приміщенні Української національної ради, відбулися Звітно-виборчі збори Товариства української мови літератури і культури «Просвіта». На зборах були присутні 50 делегатів з усіх п'яти філій Товариства, тобто по 10 делегатів з Кули, Вербаса, Нового Саду, Сремської Митровиці та Інджії. Товариство «Просвіта» є громадським об'єднанням українців у Сербії і членом Світового та Європейського конгресу українців.

Збори відкрив уступаючий голова Товариства «Просвіта» Василь Дацишин, після чого обрано Робочу президію у складі: голова Ярослав Комбіль (Вербас), заступник Славко Микитишин (Кула), та секретарі Оксана Стецюк (Інджія) і Анна Ляхович (Сремська Митровиця). Голова Товариства Василь Дацишин звітував про роботу за період 2002–2005 рр., важливі досягнення та здобутки, а також про те, чого не вдалося зробити. Як основні досягнення товариства визначено суттєву роль навколо організування та скликання установчих зборів Національної ради української національної меншини як органу національного самоврядування. Товариство було організатором Літніх шкіл українознавства «Просвіта», оформило Культурно-мистецьке товариство, клопоталося запровадженням та життєдіяльністю класів української мови у школах, було постійним організатором Вечорів Тараса Шевченка та інших культурних заходів у громаді та було репрезентом українських активностей у суспільстві.

На Зборах велася також плідна дискусія навколо плану і програми Товариства на наступний чотирирічний період, які переважно стосуються справ у сферах освіти, інформування і

культури та тісної співпраці з Українською національною радою — органом самоврядування українців на території Сербії і Чорногорії та іншими діаспорними організаціями та організаціями і представниками уряду України.

Також схвалені зміни та доповнення Статуту Товариства, де найважливішими змінами є збільшення членів у Головній Раді Товариства з 7 на 11 членів, Наглядчого одбору з 3 на 4 членів та обрання голови Товариства на Виборчих зборах з боку делегатів на пропозицію Головної ради (раніше члени обраної Головної ради обирали голову тільки між собою).

Під кінець зборів обрано новий склад Головної ради та Наглядчого одбору Товариства «Просвіта» на наступний чотирирічний період. Членами Головної ради стали: Іван Комбіль (Вербас), Оля Фа (Вербас), Іван Грегус (Сремська Митровиця), Славка Канюга (Сремська Митровиця), Мирослав Гочак (Новий Сад), Петро Гелебан (Новий Сад), Славко Микитишин (Кула), Євген Коулеба (Кула), Любомир П'єкний (Кула), Мирослав Мельник (Інджія) та Микола Миськів (Інджія). До Наглядчого одбору Товариства обрані: Ярослав Комбіль (Вербас), Божидар Писанюк (Сремська Митровиця), Йосиф Сапун (Кула) та Володимир Пакушевський (Новий Сад).

На пропозицію Головної ради Збори одногосно обрали Славка Микитишина за голову Товариства української мови літератури і культури «Просвіта». Головою Наглядчого одбору обрано Ярослава Комбіля.

На своєму першому засіданні члени Головної ради Товариства між собою будуть обирати заступника голови та секретаря.

*Мирослав Гочак,
Інфо-служба
Товариства «Просвіта»*

бл. п. Всеволод Пінковський

Повідомляємо рідних, друзів і знайомих, що 15 квітня 2006 р. в Едмонтоні відійшов у вічність сл. п. Всеволод Пінковський, син Петра і Анни. Уродженець міста Крем'янець на Волині, де й здобув початкову та середню освіту. Вже в середній школі брав активну участь у громадському житті, належачи до Юнацтва ОУН. За часів окупації України німцями деякий час працював в кооперації. На початку 1943 року, коли німці відступали на сході, а тим самим збільшувався терор, він залишив працю і виїхав до Кракова, де вступив до Українського Легіону Самооборони (УЛС). Легіон пізніше приєднався до Першої Української Дивізії «Галичина», яка в цей час вела затяжні бої проти советського фронту в Австрії, в околицях Фельдбаха.

Після капітуляції в 1945 році перебував у американському полоні, в американській зоні в місті Аувербах цілий рік. Через рік усіх полонених звільнили, і він переїхав до табору біженців (ДіПі) в місті Шляйсгайм за 20 км від Мюнхена, столиці Баварії. Звідти доїжджав до Мюнхена, до Українського Вільного Університету, де студіював на факультеті права і суспільно-економічних наук, який у 1950 р. закінчив без «звання», бо таборова управа насильно змушувала емігрувати в ту чи іншу заморську країну. Крім студій в університеті, брав активну участь у студентському житті — в Товаристві «Січ», а також в Українській Студентській Громаді. Брав активну участь в організації Українських Націоналістів. Був учасником шостого і сьомого Великого Збору Українських Націоналістів

в Європі. Протягом кількох років обирався до Головної Управи Союзу Українських Ветеранів (СУВ) у Німеччині. Іменем Української Народної Республіки був відзначений Воєнним Хрестом.

Усе це довелось залишити і виїхати до Канади за контрактом на роботу у копальню золота, на далеку північ, до міста Кіркендлейк. Там, крім фізичної праці в копальні, знаходив вільний час для організацій УНО і УСГ, виконуючи різні функції в Управі УНО як секретар. Крім усього, заснував «Рідну Школу» при Філії УНО. Зорганізував і провадив доріст МУНО.

Після чотирьох років праці в копальні переїхав до Торонто. Тут одружився з Ларисою, з дому Лагодзинською. Мали одну дочку Ірину. Знову включився в організаційне життя УНО, УСГ, Українського Визвольного Фонду і мережі ОУН. Найбільше свого часу і праці присвячував Філії УНО, а це 35 років. Написав монументальну історію Філії УНО за 50 років існування. 18 років, аж до виходу на пенсію, працював в Українській Кредитовій Спільці — спочатку бухгалтером, а пізніше управителем Відділу. Після виходу на пенсію в серпні 1988 року переїхав з дружиною в теплішу провінцію — Бритійську Колумбію, де проживав аж до останнього свого виїзду на постійне проживання до Едмонтону.

Залишив у смутку:

*дорогу дружину Ларису (Лесю),
дочку Ірину з чоловіком Д.Джерардом,
внучку Наталю з чоловіком М.Фай
і правнучку Габріель,
внучку Адріану з чоловіком Жеф Гуд,
брата в Польщі і дальшу родину
в Києві, Україна, і в Аргентині,
друзів і подруг із спільної праці*

ПАМ'ЯТІ ПОДРУГИ

сл. п. Євгенія Зелінська

Час безсердечно знищує, стирає, забирає людей, події, пам'ять. Тому ми зобов'язані робити все для того, щоб всі найважливіші події зафіксувати, записати і поширити між людьми знання про тих, які спричинялися до важливих моментів нашого релігійного, національного і культурного доробку. У цьому номері ми друкуємо спомин про Євгенію Зелінську. Прикро те, що ця стаття виходить у світ вже після її кончини. Так є часто — живе людина, скромна, тиха, небагатослівна, непримітна, а після її смерти дізнаємося, що вона насправді була тим велетнем Духа і її вклад у суспільно-політичне життя Народу є суттєвим. Стараймося всі відомості про таких людей зафіксувати і передавати з покоління в покоління, щоб наша молодь виховувалася на крапках зразках достойних синів і дочок Українського Народу.

* * *

22 травня — День Героїв України. У цей день усі збираються, щоб пом'янути Великих Людей Українського Народу, незабутні імена тих, хто позбавляючи себе всяких вигод у житті, встав у ряди борців за волю України. Боротьба була жорстока і важка. Багато полягло, не вернувшись з поля бою. Це була боротьба за рідну землю, за Самостійну Україну. Ще в 1927 р. Лесь Курбас сказав: «Ми стільки винесли наруги, сваволі»...

22 травня 2005 р. зібралось дуже багато людей із селища Рудно, що розташоване 8 км від Львова, а також багато людей із с. Зимна Вода, яке межує із селищем Рудно, на важку місію — провести в останню дорогу свою найдорожчу Подругу Євгенію Зелінську — великого патріота, борця за Незалежну Україну.

Перша згадка про село Рудно відноситься до 1461 р. Сьогодні воно належить до Львова. Це старовинне село зі своїми традиціями, з розвинутим сільським господарством, з національно свідомими родинами. В одній із таких національно свідомих родин і народилася Євгенія Зелінська.

Її цікавило життя людей, які збиралися до читальні «Просвіта», вона брала активну участь у гуртку «Рідна школа», в організації «Дитячого садка», цікавилася літературою, що була у бібліотеці читальні.

Навчалася Євгенія у Львові в Торговельній школі «Просвіти», де досконало вивчила друкарську справу і бухгалтерію. У Львові вона познайомилася із членами ОУН, а саме: Михайлом Селешком, О.Кандибою–Ольжичем, стала членом ОУН, виконує доручення організації ОУН, друкує, перебуваючи на підпільній квартирі, статті, листівки і різні праці Олега Кандиби–Ольжича.

В 1926 р. організовано в Рудно пожежно–гімнастичне товариство «Луг», активно працювало товариство «Сокіл», в якому проходили підготовку січовики, які були гордістю Рудна.

Так, січовик Антін Ковалишин був хорунжим в армії УНР. Про це свідчить меморіяльна дошка, вміщена в меморіяльному комплексі Пам'яті бійців армії УНР на Личаківському цвинтарі.

У читальні працював аматорський театральний гурток, готували українські вистави, бурхливо розвивалось національно–культурне середовище, яке і сформувало особистість Євгенії Зелінської. Вступивши в члени ОУН, вона відразу визначила свою мету в житті — боротись за рідну землю, за

культуру свого народу, за Вільну Україну, яку любила понад усе.

В 1938 р. на захист Карпатської України від чужинецьких окупантів поспішила на допомогу вся свідома молодь Галичини, і серед них була Євгенія Зелінська разом із своїм однодумцем по боротьбі, руднянином Михайлом Козаком, якого пізніше німці розстріляли в Бабиному Яру.

Вдень працювала над друкуванням газети «Наступ», а вечорами шила військовикам одяг, маючи заледве 19 років. В часі перебування на Закарпатті познайомилася з видатними людьми України — це поет і письменник Карпатської України Гренджа Донський, письменник з Волині, автор трьох томів повісті «Волинь» Улас Самчук і багато інших. Знайомство з полковником Аркасом та його сином кріпило її волю до дальшої боротьби за Самостійну Українську Державу.

Карпатська Україна з «благовоління» Німеччини попала у кігті Мадярщини, яка знущалася з вояків Карпатської Січі якнайжорстокіше. Відбулися важкі бої між слабоозброєним кількатисячним військом Карпатської Січі і до зубів озброєною мадярською армією. Дуже багато січовиків загинуло, не встоявши перед мадярами. Багато попало в полон до мадярів, яких останні видавали полякам, особливо галичан. Поляки їх тут же, на кордоні, розстрілювали.

Друзі допомогли Євгенії дістатися до Чехословаччини, а потім до Берліна, де працювала вона друкаркою в Українському Національному Об'єднанні (УНО). Крім цієї роботи, вона виконувала доручення як зв'язкова Олега Кандиби–Ольжича — перевозила з Берліна до Львова книжки та різні важливі рукописи, статті Олега Ольжича. Та підступні агенти гестапо вислідили її і заарештували. При ній був рукопис статті О.Кандиби–Ольжича «Місце і роль України в повоєнному часі».

Була вкинена у тюрму в Берліні. Це був 1943 рік. Попав в руки гестапо і її вірний побратим і друг часів її молодости

Михайло Мелешко і, що найтрагічніше, в гестапо опинився сам Олег Кандиба–Ольжич. Його арештовано з квартири у Львові по вул. Личаківській. Тут поміщено меморіяльну дошку.

Страшні тортури, допити вдень і вночі, що вороги особливо застосовували до політичних в'язнів, не зламали їх. Що таке німецька тюрма і гестапо, важко перенесла на собі Євгенія.

На допитах Михайла Селешка (родом він був з Івано–Франківської обл., м. Долина) провокували, що буцімто Євгенія розказала все про їхню працю в ОУН. Їхню боротьбу, скеровану на підрив Німеччини. Але Михайло Мелешко, будучи людиною високоосвіченою (знав декілька мов), чуйною, зрозумів із тих запитань, які йому ставили, що Євгенія Зелінська витримала мужньо допити і не виказала жодного слова.

Хвора і знесилена, вирвавшись із німецької катівні, повернулася до рідного дому в Рудно. Мати, Софія Зелінська, боялася, що дочка помре. Але Господь дарував їй життя. Її виходили. Палке устремління жити, щоб боротися за Україну, перемогло, і Євгенія знову вистояла.

Михайла Селешка німці вирішили використати по розслідуванню замордованих українців НКВД в м. Вінниці, про що він пізніше, в 1993 р., описав і видав книжку «Вінниця».

Закінчення Другої світової війни у 1945 р. Євгенія Зелінська зустріла вдома. Намагається знайти яку–небудь працю, щоб так не обтяжувати свою родину. (Їх було п'ятеро дітей і двоє від першого шлюбу, мати, а батько Данило вже помер). Важко було їй знайти роботу, але завдяки Божій опіці знаходиться чоловік з Рудна, який допомагає їй влаштуватися на посаду касира на головній пошті у Львові.

Працює і чекає: ось–ось прийдуть за нею. Що і сталося. Одного ранку її заарештовують і кидають до в'язниці. Іде

суд, оголошують вирок, з яким вона не погодилася і вважала себе невинною. Після оголошення вироку її відправляють у Сибір, де працює на лісоповалі. Налагоджується листування з М.Селешком, якому вдалося виїхати в Канаду.

Після смерті Сталіна в 1953 р. Євгенія пише в Москву, щоб її реабілітували. Довго довелося чекати на реабілітацію, аж 15 років, без права повернутися у рідні місця. Через 22 роки вдається їй переїхати на проживання в м. Черкаси. Тут вже активно переписується з родиною, друзями. Весь час за нею ведеться нагляд. Життя і надалі було під контролем КГБ. Лише під час перебудови Горбачова, тобто після 80-х років, Євгенія зустрічається з табірними друзями. Зустріч відбулася в Москві.

Проживають вони у рідних сестер Любові і Оленки, які дбайливо піклуються про них. Допомагав їм і чоловік Любові — Йосип.

Мов плин весняних вод, неблаганно проносились роки, і очікувана старість, підбита важкими тюремними поневіряннями, прикувала Євгенію назавжди до ліжка.

У 2000 р. був знятий у Києві документальний фільм про життя і смерть Олега Кандиби–Ольжича. Фільм було показано на Першому національному каналі. В ньому згадано і про зв'язкову Кандиби–Ольжича Євгенію Зелінську, але дуже обмежено. Їй було дуже боляче, що ніхто до неї не приїхав, не взяли в неї інтерв'ю, в якому вона змогла б набагато ширше розповісти про працю і боротьбу О.Кандиби–Ольжича на благо України. Могла б розказати те, чого ніхто не знає. Жаль. З її відходом у вічність відійшла ціла епоха. Вічна їй пам'ять!

Слава Героям України!

Борці відходять, а пам'ять про них житиме вічно!

Ірина Лозинська
«Великодні дзвони», №7 (43)

.. Нехай цей рік стане переломним на шляху становлення істинно Української держави, а український нарід буде справжнім господарем на своїй рідній землі!

Ми дуже раді тим, що Ви, пане Редакторе, є почесним членом нашого музею, так турбуєтеся про нас, допомагаєте морально і матеріально. Журнал «Самостійна Україна» — надзвичайно цікавий для нас, бо знаходимо такі цінні матеріали про минулі і сучасні історичні події, які майже неможливо знайти в інших газетах чи журналах.

Найбільшим нашим щастям є те, що за багато років підготовки до створення нашого історико-краєзнавчого музею с. Шупарки знайшли дуже багато щирих друзів, які підтримали нашу ідею і морально і матеріально, а це підтримувало бажання ще краще працювати і дружити зі своїми однодумцями.

Останнім часом з'явилися досить складні проблеми, які нелегко вирішити самотужки. Куди тільки не зверталися, щоб знайти спонсорів для ремонту та оформлення художником приміщення, але ж на все це потрібні чималі кошти! Районне керівництво виділило невеликі кошти на музей, перерахувало їх на рахунок сільради в банку «Україна», але скоро банк став банкрутом, а кошти дотепер не повернуто. Майже втратили надію, що складну проблему якось вирішимо. Мені, інвалідові війни I групи, ветеранові праці, так хотілося б, щоб зібраний архівний матеріал — сотні подарованих земляками з діяспори книг і брошур, підшивки цікавих журналів і газет, фотокарток, сувенірів, реліквій — був збережений для учнів села та молоді, які будуть надійною нашою зміною. Підтримуємо дружні зв'язки з музеями району, області та країни, а також з музеєм Владика Величковського в Канаді. Маємо цікаві матеріали про нашого земляка, що виростав і виховувався у родині пароха села — єпископ-мученик УГКЦ Кир Владика Величковський, що проголошений Блаженным, і його мощі зберігаються в Церкві Св. Йосифа у Вінніпегу (Канада). Ми в селі вшановували ювілей 100-річчя від дня його народження і 30-річчя смерті.

*Петро Данилюк,
Музей історії с. Шупарка
(Тернопільська обл.)*

Повідомляємо, що в травні ц.р. пройшли установчі збори Пензенської регіональної української національно-культурної автономії. Головою Організації вибрали професора д-ра Володимира Дідуну. Автономія вже розгортає свою роботу.

Як відомо, переселення українців на землі Московської держави посилювалось у XVII столітті, особливо після підписання Переяславської угоди. У 1663 р. для побудови фортеці Пенза було відряджено загін козаків («черкаси»).

У XVIII столітті створюється Волзьке козацьке військо. Після ліквідації цього війська (1870 р.) частину козаків було приписано до Астраханського козацького війська, решта, поселена над Терекком, увійшла до складу Терського козацького війська. За переписом 1897 р., на Поволжі проживало 392000 українців. Переселення українців тривало і в XX столітті.

Як відзначалося у виступах на зборах, на карті досліджень української діаспори Поволжя ще чимало «білих плям», які чекають на своїх дослідників. На засіданні було створено Центр українознавства з метою комплексного і всебічного дослідження різних аспектів історії та сучасного життя діаспори.

Наша мета — зробити перший крок до згуртування й пробудження національної свідомості пензенських українців. Проблеми українства в Поволжі існують: проблема інформаційного забезпечення, проблема духовного життя, проблема культурних засад українців.

На жаль, ми інформаційно відірвані від своєї Батьківщини, тому дуже просимо Вас пересилати нам журнал «Самостійна Україна» та інші інформаційні матеріали.

Про подальші справи нашої Організації ще напишемо пізніше.

*проф. д-р Володимир Дідун,
Голова Пензенської регіональної української
національно-культурної автономії
(Росія)*

ПОВІДОМЛЕННЯ

Останнім часом до представників журналу «Самостійна Україна» надходять численні листи в різних справах і питаннях. Подаємо до відома, що наші представники працюють на громадських засадах, без будь-якої винагороди, тільки для журналу. Тому вони не зобов'язані відповідати на листи чи полагоджувати справи, які не стосуються журналу.

Адміністрація «СУ»

Адреси представництв «Самостійної України»

Австралія:

Mr. L. Bohackyj
2 Ursula Rd.
Bulli 2516N.S.W
Australia

Австрія:

Herrn R. Chomyn
Strauchergasse 12/11
Graz, Austria

Азербайджан:

Євгенія Джафарова
37119 г. Баку
ул. Нахичеванского 48, кв. 88
Азербайджан

Англія:

Mr. O. Semeniuk
7 Norbury Gardens,
Chadwell Heat, Romford,
Essex RM6 5TS England

Аргентина:

Asociasion Ukrainien
"Renacimiento"
Maza 150
Buenos Aires, Argentina

Бельгія:

Mrs. Lidia Demtchouk
174, Rue Moquee
4190 Ouffet, Belgium

Болгарія:

Юзефович Сергій
ул. Загорска 7
5000 В. Трново Болгария

Бразилія:

Mr. P.Jedyn
Rua Prof. Fr. Basetti 39
82010-010 Curitiba, Parana
Brazil

Венесуела:

Mr. F.S.Woyzechowsky
Las Tores I.M.A.
El Lindero Esq. Pasaje 16.4001
Paroquia Sucre 1030 Caracas
Venezuela

Вірменія:

Романія Явір
ул. Гульбеяна, 2/1, кв. 52
37067 г. Єреван

Голландія:

Mrs. Lida Donners Munt
Kamp 13
6361 GX Nuth, Limburg
Nederland

Греція:

Mrs. Marta Attikos
Teotokopulu 18/14
Athens Greece

Грузія:

Ганна Матєєва
Перша українська школа
ім. Дгебуадзе 8
Тбілісі 380002

Данія:

Mrs. Tatjana B. Nielsen
Aabakkevej 55
5210 Odense NV, Denmark

Естонія:

Nina Ochremenko
Sostra 6-7
10616 Tallinn, Estonia

Зелений Клин:

Василь Світальський
Океанский проспект 136/63
690002 г. Владивосток, Россия

Ірландія:

Olena Kovalchuk
142, Dooradoyle Park
Dooradoyle Road
CO. Limerick, Ireland

Іспанія / Андорра:

Mr. B.S.Rymarenko
BP 24 Poste Frances
La Massana
Prince Pote d'Andorra

Італія:

Mr. A. Kirichenko
Via M.Schipa 68
80 122 Naples
Italy

Канада:

"Samostijna Ukraina — Free Ukraine"
Mr. W. Cap
2397A Bloor St. West
Toronto, Ont. M6S 1P6 Canada

Кубань:

Микола Сергієнко
353287 г. Горячий Ключ Первомайский
ул. Терешковой, 16, кв. 23
Кубань

Латвія:

V. Stroy
Brivibas g.342-7
Riga LV- 1006
Latvija

Литва:

Mrs. Irina Kuznecowa
Kosmoso 10-1
31118 Visaginas
Lietuva

Люксембург:

Mr. E. Hohol
50, ruede L'eglise
3636 Kayl, Luxembourg

Молдова:

Zinada Gurscaia
Bucuresti, 111 G
Chisineu
Moldova

Німеччина:

Ukrainischer Dienst
Mr. M. Tofan
Ayinger Str. 23
81671 Munchen
Germany

Нова Зеландія:

Mr. W. Krechowec
49 Fonteney St SWO#3
Mt. Albert, Auckland
New Zealand

Норвегія:

Mr. I. Wanczyukj
Bjerkevn 7
1482 Nittedal
Norwegia

Парагвай:

Mr. V. Baransky
J. L. Mallorguin N° 970
Encarnacion - Itapua
Paraguay

Польща:

W. Lazorko
ul. Dworskiego 46/1 1
37-700 Przemysl
Polska

Росія:

Іван Тарасюк
г. Ярославль
Московский просп., 163, кв. 216
Россия

Румунія:

Prof. V. Nikolaiciuk
Loc. Radavti Cod 5875
Str. Calea Bucovinci Nr. 36,
ScAAr. 3, Juj. Succava
Romania

Сербія:

Miroslav Hochak
Devet Jugovica 3/3
21000 Novi Sad
Serbia

Словаччина:

Ing. Andrij Jacos
Cadrova 1
83101 Bratislava
Slovakia

США:

ODWU — Free Ukraine
Ukrainian Homestead — Olzhych
1230 Beaver Drive, Lehington,
PA. 18235 USA

Таджикистан:

Volodymyr Didun
735734 Leninabad Reg.
Chkalovsk ul. 1 Maya, 2, k. 22
Republik of Tajikistan

Татарстан:

Євген Савенко
423 550 г. Нижнекамск
просп. Химиков, 57, кв. 218
Татарстан

Україна:

01015 м. Київ
вул. Московська, 36, к. 18
Україна

Фінляндія:

Dr. Viktor Jeganov
Pasilan puistotie 6E, 50
002240 Helsinki
Finland -Suomi

Франція:

Mr. A. Bojko
29, rue Paul Cezanne
77000 Melun
France

Хорватія:

Prof. Boris Graljuk
Savor Rusina-Ukrajnaca
ul. Vodovodna 11
Zagreb 10000
Hrvatska

Чехія:

Dr. Fedir Jancyk, C. Sc.
Fantova 32/1782
15500 Praha 5
Czech Republic

Чиле:

Dr. Boris M. Didyk
P.O.B. 943
Vina Del Mar
Chile

Швейцарія:

Dr. M. Katchaluba
Chemin Bottai 11
Challet Trembita
1822 Chernex
Switzerland

Швеція:

Adj. B. Zaluha
Manadvsvagen 68
S-17542 Jarfalla
Sveden